cena u gotovom

Cena ovog broja 4·- d

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK HAVONTA EGYSZER

TARTALOM:

Balogh Edgár: Új magyarság az erdélyi városokban — — 241

Gál László: Vidám ének az aratásról (vers) — — — — — 248

Thurzó Lajos: Gyermekkoromból — — — — — — — 249

Nikolaj Mihailov: A Szovjetunió természeti kincsei — — — 254

Mihail Zesesenko: Gyónás — — — — — — — — — 262

Gereblyés László: Üzemben (vers) — — — — — — — 263

M. Jovasevics: Csereszuye — — — — — — — — — 264

D. Preat: Öt esztendő — — — — — — — — — — 267

Szántó Árpád: Világszemle — — — — — — — — 273

Stolte István Miklós: Magyar Mult — — — — — — 277

VII. ÉVF. ● SUBOTICA ● 1940. AUGUSZTUS ● 11.—12. SZÁM

Barátainknak!

Rajtunk kívülálló technikai okokból a HID csak nagy késéssel jelenhetett meg.

Tekintettel arra, hogy az eddigi kéthetenkénti megjelenés olyan nehézségekbe ütközik, melyek előbb-utóbb a lap megszüntetéséhez vezetnének, a jövőben kénytelenek leszünk havonta egyszer megjelenni.

A lap rendes körülmények között 48 oldalas terjedelemben Din. 5.— árban jelenik meg, amíg ezt az árat az egyre növekvő drágaság mellett tarthatjuk.

Mostani számunk kivételesen Din. 4.—, mivel terjedelme csak 40 oldal.

SZERKESZTŐSÉG

Uj magyarság az erdélyi városokban

A román és magyar társadalomkutatók egyránt felfigyeltek már arra a jelenségre, hogy az ipari fejlődésnek indult erdélyi szász városokban egyre nagyobb tért hódít a bevándorló román és magyar falusi népelem. Segesvár, Medgyes, Nagyszeben, Brassó sűrű rajokban fogadja be a környező falvak román emberfeleslegét s az elmúlt két évtized alatt keletkeztek e városok jellegzetes székely negyedei is. Erdély lakosságának ez az átcsoportosulása új feladatok elé állítja magyar közéletünket. Kultúránk megőrzése és fejlesztése szempontjából nem lehet számunkra érdektelen népünk egy-egy új szálláshelye, mint amilyen a nagyszebeni Lazaret-székelytelep, vagy Brassóban az egyszerűen Külvárosnak nevezett rész. Az a folyamat, melyben a Csikból, Udvarhelyből, Háromszékből beszármazott új városi magyarság népi energiái városi közéletünk új hatótényezőivé alakulnak át, sajátos kultúrtörténeti lehetőségeket rejt magában.

Ezekről a nagyméretű népmozgásokról, melyek hovatovább a magyarság új területi és társadalmi elhelyezkedését idézik elő s merőben új nemzetképet alakítanak ki a jövő elfogulatlan kutatói számára, a széles közvélemény csak egy-egy elvétett, tiszavirág-életű újságcikkből értesül. Nemrég egy bánsági magyar napilap hasábjairól vetődött fény egy ilyen kevésbé ismert s ma még közéletünkben alig értékelt magyar demográfiai jelenségre. A lap riportázst közölt Lugos nemzetiségi viszonyairól s a cikkíró arra a különös felfedezésre jutott, hogy a krassószörényi románság tengerébe zárt kis városkában a magyar kisebbség ma is megtartotta azt a számarányt, amit a magyar uralom alatt képviselt a város német és román lakosságával szemben, holott az államfordulat utáni repatriálások csaknem megtizedelték a lugosi magyarságot s a magyar tisztviselőosztály jelentékeny része eltűnt a városból.

Kik őrzik meg itt a magyarságot? A cikkíró a környékbeli kisajátított magyar telepesföldekre utal: „A megmaradt négy-öt holdon a legkisebb család sem tud megélni s amint a fiú felcseperedik, bekerül a városba szolgának vagy napszámosnak. Ezeknek a Lugos melletti magyar telepesközségeknek a lakossága szolgáltatja ilyen módon Lugos városának új magyar lakosságát, ezek az elproletarizált magyar földművesek hagyják ott őseiknek évszázadokon keresztül üzött foglalkozását, hogy megismerkedjenek a városi lakósság munka után — sokszor hiába — törtető nyomorúságával." A magyar középosztály romlása, mely a ma-

gyar földbirtokos-nemesség múlt századbeli bomlásához és elenyészéséhez hasonlatos, itt nem járt tehát együtt a magyarság kihalásával, pedig jól jegyezzük meg, hogy ez a középosztály volt itt az az elem, mely a magyarságot egyedül képviselte. A lugosi magyarság számarányát s a magyar nyelvet a teljes elsorvadástól a városka gyönge telepesmagyar hátvidékéről felszivárgó proletárság menti meg.

A magyar nemesség behúzódása vidékről a városokba az úrbéri terhek eltörlése s a jobbágyfalszabadítás után mindazokban a falvakban, ahol a jobbágyság szláv, vagy román volt, a magyarság eltűnését vonta maga után. A magyar polgáriasodás ellentmondásai éppen itt ütköztek ki a legjellegzetesebben. Szabó Ervin idézi az 1848-iki pesti országgyűlés egyik felvidéki képviselőjének jellemző felkiáltását a Ház forró karácsonyi vitái közepette: „Nálunk azon elem, mely egyedül volt a magyarnak képviselője, koldusmódra lesz kénytelen kiköltözni, pedig ha van érdem a hazában, úgy az a felvidéken azon elemé, melyből most is vannak a magyar haza szabadsága mellett bátor harcosok." A magyarság természetesen a polgáriasodás folyamán tízszeresen behozta ezt a falusi térvesztést a közigazgatási helyeken, vasúti csomópontokon s a városokban kialakuló magyar középosztállyal, mely nemzetiségi vidékeken is a lassabban polgáriasodó szláv és román elem fölé kerekedett. Most ez a középosztály tűnik le az utódállamokban, átadva helyét a románság és szlávság gyorsütemű utópolgáriasodása folyamán kifejlődött új uralmi középosztálynak. Egyszerű szociográfiai séma szerint most a régi középosztály kivándorlásával, elnemzetietlenedésével s kihalásával együtt a magyarságnak is el kellene tűnnie mindazokon a helyeken, ahol mindmáig csupán ez a réteg volt magyar s a történelmi fejlődés nem adott alája magyar parasztságot, munkásságot s dolgozó kispolgári elemeket. Ha ez sokhelyütt mégsem következik így be, akkor az kizárólag annak a különös magyar népmozgásnak tudható be, amelyre minket a bánsági ujságíró figyelmeztet.

Az újfajta demográfiai jelenség lényegében az, hogy az elnyomorodó vidéki magyar lakosság a szálláshelyekről, ahol a rendiség felbomlása találta, vagy ahová — mint kivételes módon Krassószörényben — a magyar polgáriasodás letelepítette, előnyomulóban van a városok felé és olyan községeket s városokat is meglep munkakereső rajaival, ahol azelőtt a magyarságnak az egyszerű dolgozók társadalmi rétegeiben alig volt százaléka. Nagy szerepet játszik ebben a népmozgalmasságban az a körülmény, hogy a kivándorlás megszűnt: Északamerika és Délamerika gazdasági válsággal küzdő államai leeresztették a sorompókat a hagyományos keleteurópai bevándorlók előtt s Franciaország és Belgium sem fogad be többé külföldi munkást, ahol pedig a magyar az arabok és lengyelek után a legkelendőbb olcsó munkaerő volt a világháború befejeztétől egészen a legutolsó válságesztendőkig. Az a falusi emberfölösleg, mely az iparilag fejlettebb Romániából azelőtt az iparilag fejlettebb tengerentúlra s a nyugati országokba igyekezett, most az országhatárokon belül reked s így az

erdélyi magyar kivándorlási kvóta is idehaza szóródik szét, szerencsét próbálva a városokban.

Már a lugosi példán láttuk, hogy a magyar telepesföldek kisajátítása proletarizálódáshoz és földönfutó ivadékok városbatódulásához vezetett. Hasonló következményekkel jár s egy fokozott mértékű magyar urbanizálódást mozdít elő a székely közbirtokosságok kisajátítása is: a gazdasági és nemzeti megszorítás kettős nyomásából székely szórványok származnak szerte Erdély, a Határmente, a Bánság s az Ókirályság majdnem minden városában. A múlt században eltűnt a magyarság mindazokból a falvakból, ahol a történelmi szerepét vesztő nemesség helyébe nem maradt magyar paraszt. Most a leváltódó magyar középosztály helyébe sokhelyütt új városi magyarság kerül a válságsujtotta vidékről. A kisebbségi sors különös dialektikája ez.

A belföldi magyar népvándorlás meglepő eredményekhez vezet. Brassó városa például általában szász városként szerepel a magyar köztudatban a nemzeti múlt történelmi emlékeit zsúfoltan idéző Kolozsvárral, vagy a magyar polgáriasodás második Budapestjével, a szintén különlegesen magyarnak ismert Temesvárral szemben. Ami azonban igaz lehetett tegnap s részben áll még ma is, az a demográfiai mozgásjelenségek finom megfigyelői szempontjából a jövőben gyökeresen megváltozhatik. Kolozsvár is, Temesvár is távolabb esik a romániai magyarság törzstömbjétől, a székelységtől, mint Brassó. Kolozsvár a mócvidék hatása alatt románosodik s ezt a természetes folyamatot a gyöngébb tordai és kalotaszegi magyar hátvidék urbanizálódása csak részben ellensúlyozza. Temesvárott a zsidó eredetű polgári rétegek fokozatos nemzeti különválása s a magyar hátvidék hiányában ellensúlyozatlan román népi bevándorlás egyaránt odavezet, hogy az itteni magyarság a jövőben nemzetiségileg háttérbe szorul. A magyar köztudatban nemzetiségileg kevésbé értékelt Brassóról ugyanakkor egy bukaresti magyar könyomatos nemrégiben a következő feltűnő és komoly megfontolást igénylő demográfiai képet hozta nyilvánosságra: „Brassó egészséges fejlődése Erdély minden részéből nagymértékben e városba vonzott a mezőgazdasági krizis, különösen pedig a faipar válsága miatt kenyér nélkül maradt falusi munkáselemeket, kik egyrészt a szaporodó gyárüzemekben, másrészt a kisipar keretei közt kaptak munkát és elhelyezkedést. Közöttük nagyszámban magyarok, kiket legjobban sújtott a gazdasági válság. E teintetben a hajdan virágzó faiparnak örvendő, ma a válság miatt teljesen tönkrement Csíkmegye vezet, de Háromszék- és Udvarhelymegyének is sok kereset nélkül maradt munkáseleme húzódott Brassóba, hol a terhesebb munkát és emellett igénytelenséget kívánó munka- és iparágaknál elhelyezkedve, szerény megélhetést is talál."

E beszédes népmozgalmi adat teljes nemzeti horderejét csak akkor tudjuk valóban megmérni tudatunkban, ha számításba vesszük, hogy Brassó városában, amely kedvező földrajzi fekvésénél fogva Románia ipari szempontból első, kereskedelmi vonatkozásban pedig Bukarest után második városává fejlődött, százalékos

aránya szerint a magyar lakosság a legnagyobb.

Milyen osztályozódású ez a magyarság? A kőnyomatos közli: „Túlnyomórészt iparos- és munkáselem, így Brassó munkásságának is nagyobb része magyar. Ellenben a magyar tisztviselő, kereskedő és más intellektüel-elem a magyar iparos- és munkásosztályhoz képest nagyon kicsiny s a másik két nemzetiséggel, a románnal és a szásszal szemben elenyésző számú." A Székelyföld urbanizálódása folytán olyan nagyváros kerekedett tehát Románia kellős közepén, mely a magyarságnak kedvező nemzetközi összetételével az eleddig hiányzó székely nagyvárost jelenti. Ez a nagyváros új székely proletárságot toborzó iparával máris túlszárnyalta a hagyományos székely iparos- és kereskedővárosok nemzeti jelentőségét. Csak meggyorsította ezt a folyamatot az a körülmény, hogy Marosvásárhely, Udvarhely, Sepsiszentgyörgy és Csíkszereda a faipar válsága óta különösképpen hanyatlásnak indult.

Brassóban: egy nap bejárhatod az egész Székelyföldet. Nincs székely falu, ahonnan ne találkozhatnál hoszonnégy óra leforgása alatt valakivel. Az első bevándorló nemzedék még harisnyás szolga és napszámos. A második már iparos vagy szakmunkás, aki hallatlan szorgalommal telket szerez s örökre megveti lábát a Cenk alatt. Heinrich Zillich, a neves szász író, tíz évvel ezelőtt Brassó művészi bemutatásában még néhány fitymáló mellékmondattal intézi el a város magyarságát, félre nem érthető célzásokat téve holmi székely kocsisok és cselédleányok sétatéri örömeire... Ezek a sértett és gúnyolt székely kocsisok és cselédleányok azonban a brassói magyarság honfoglaló ősei: az ő ivadékaik törik meg a beözönlő román néppel együtt az ősi város hűvös szász kizárólagosságát.

A demográfiai tények olyan új magyar gócpont kialakulására hívják fel figyelmünket, ahol a székely tömegek beözönlése voltaképpen új nemzeti térhódítás, mert hiszen az eredetileg szász Brassó sem a magyar rendiség, sem a magyar polgáriasodás szakaszában nem tett szert magyar jelentőségre. Vegyük csak észre: Brassó külvárosait és munkásnegyedeit olyan új magyar népi elemek duzzasztják, amelyek feltörekvésükben alig, vagy csak aránytalanul kis mértékben találják szembe magukat a volt magyar úriság s a szertebomlott középosztály hanyatló képleteivel. Nem is találunk példát négy ország területén ilyen magyar városiasodásra, ahol a magyar dolgozórétegek ennyire magukramaradtan, ennyire saját osztályerejükre utalva bontakozhatnának ki. A demográfiai megfigyelés Brassóban olyan új népi magyarságot jelez, mely saját úri osztályát alig ismerheti, ellenben munkáért, kenyérért és jogokért folyó mindennapi küzdelmében hasonló sorsú és érdekű román és szász dolgozókra talál. A Cenk alatti új metropolisz egyben szász és román metropolisz is.

Új fajtája ez a nagyvárosok kialakulásának Keleteurópa fontos geopolitikai metszőpontjain. Az ilyen nagyvárosok többszörös nemzeti jelentősége a különböző népiségű dolgozók nemzetközi szolidaritásában fog még kicsúcsosodni. (Ilyen geopolitikai met-

szőnton indult például Pozsony is rohamos fejlődésnek a Kárpátgyűrű ellenkező oldalán, ahol ma még egymást rontva, de a dolgozók mindennapi érdekeiben máris egybefonódva szláv, német és magyar kultura találkozik. A demográfiai kutatás ott is új magyarság megtelepedésére vet világot: a régi magyar osztályok eltünedeztek, de ugyanakkor a szláv soviniszták minden kizárólagossági törekvését keresztezve, nagytömegű új proletármagyarság özönlött be Szlovákia fővárosába a Kisalföld széles magyar táblájáról.)

A székelység kivándorlása régebben elsősorban a Regát városai felé irányult s a kenyérkereső fiatalság állandó kirajzása ma is Bukarestbe s a moldvai városokba veti a legszélesebb székely vándortömegeket. Tanulságos volna már egyszer elkészíteni a regáti székelység térképét: bizonyos foglalkozási ágak és idényszerű munkaalkalmak az idegenben is vonzzák, sűritik, csoportokká alakitják a hazulról elsodort székelyeket s bizonyos városokban, negyedekben s uccákon pontosan kirajzolható a székely térfoglalás. Érdemes volna külön is megállapítani a regáti székelyek szinte szabályos elhelyeződését származási helyük szerint: mert egy-egy székely falu, vidék vagy szék kivándorlói egymást váltják fel a munkában s dehogy is engednék át megszokott munkaterepüket máshonnan jött székelyeknek . . . Minden román városnak más és más a székelye. Hasznos volna mindezt számbavenni, de a Regátban mégis csak jövevény ez a nép. Aligha illeszkedhetnék itt be véglegesen a városkultúrába, egy merőben idegen társadalomtörténeti fejlődés újból és újból kihányja magából. Bármily fontossá válhatnék is testvéribb viszonyok közt a magyar dolgozók bekapcsolódása a Kárpátokon túlfekvő országrészek népéletébe, nemzeti életünk szempontjából ma mégis csak az erdélyi városokba irányuló székely népvándorlásnak van komoly jelentősége.

Erdélyben a vándorló székelység nem kerül idegen városkultúrába, hanem hagyományos magyar urbánus életet frissít fel népi erejével. Már megjelenésekor sem ismeretlen jövevény. Egy pillanatra sem elszigetelt, hanem százféleképp kapcsolódik a megakadt és leromló magyar polgári társadalomhoz: egyház, munkahely, lakás, uccai érintkezés, társasszükségletek révén. Még Erdély szász vagy román többségű városaiban is módja van a faluról jött székely elemnek egy magyar jellegű és értelmű városiasodásra. Régi keretek töltődnek itt meg új tartalommal, a magyar polgári hullást feltörekvő társadalmi rétegek emelkedése cseréli fel. S ebben a cserében, az ellentett mozgások közt, olyan mértékben székelyesedik el, lesz népivé városi magyarságunk, amily mértékben az egyszerű székelyből is végre magyar lesz: nyelvben, szokásban, általános körültekintésben, öntudatban egy nagyobb közösség, a nemzet tagja. (Bizony, a székely a városban addig mondja csak magát székelynek, amíg le nem foszlik róla a harisnya. Ha már munkás, iparos, polgár: akkor már magyar a neve. A köznyelvben székely annyi, mint falusi, még a városba be nem olvadt, szolga, cseléd, napszámos.) De az új városi ma-

gyarság kialakulása Erdélyben visszahat a falura is. A Regátból többnyire hazaköltözött a székely, amint kersett s félretett annyit, ami a családalapításhoz szükséges, aki pedig távoli országokba, tengerentúlra szakadt, sokkal messzebb került, semhogy új városi voltával éleszthette-fejleszthette volna szülőfaluját. Csakis az erdélyi városok székelysége segítheti elő ténylegesen és közvetlenül a Székelyföld korszerű átalakulását a gazdasági, társadalmi s néplélektani szükség szerint.

A brassói székelytelepülésnek korántsem az ottani magyar társadalom további alakulása szempontjából van csupán nemzeti jelentősége, hanem fontos e térfoglalás az egész Székelyföld számára is. Ez a feltáratlan, már a régi magyar rendszerben is háttérbeszorult terület itt kap közvetlen érintkezést az ország gazdasági, ipari, kereskedelmi és társaséletével (itt, ahol a Székely Körvasút a fővonalba fut be), s hogy ezen a ponton a magyar városiasság, méghozzá székelyföldi származék, vállalhat összekötő szerepet, az a Székelyföld nemzeti fejlődésének legkomolyabb biztosítéka. Mert nemzetiségünk halála lenne, ha kisebbségi hovatovább csak — vidékit jelentene . . . A vidék népi erőiből éledhet csak fel városkultúránk, de a magyar urbanizmus nélkül aligha maradhatna magyar s egyáltalában nem indulhatna korszerű és régóta kellő fellendülésnek a magyar vidék. És ez a törvény áll Kalotaszegre, vagy akár a krassószörényi magyar telepesfalvakra is.

Új városi magyarságról beszélünk s az erdélyi városok magyar társadalmának népi utánpótlásáról, de jól tudjuk, hogy mindez sohasem jelenti a városok elmagyarosodását. Abból az egyszerű néprajzi tényből, hogy Erdély lakosságának többsége román, elemi erővel következik a még csak alakulófélben levő román városkultúra nagyarányú fellendülése a jövőben. Már most is: a hatalomváltozásból eredő s felülről lefelé végbemenő románosodási folyamattal egyidőben lépten-nyomon szembeötlik a falusi néptömegek betódulásából előállott, tehát alulról felfelé irányuló, természetes románosodás. A Székelyföld belső városait kivéve a román népi áradat kétségtelenül bőségesebb is, mint a magyar. Ehhez hozzá kell még tennünk, hogy a román népelem egy céltudatos román szociálpolitika támogatását élvezi s új városi lakhelyén sokkal gyorsabb ütemben és jóval szervesebben illeszkedhetik be a polgáriasodásba. Szemünk láttára új román munkásosztály, iparosság és középosztály kerekedik Erdély gócpontjain s ha megvizsgáljuk e jelenséget, hamar felfedezzük, miben üt el ez a városiasodás a magyar nép mai urbanizálódásától. A román népelemet nem annyira a falu taszítja, löki, meneszti a városok felé, mint inkább a város, az új érvényesülés lehetősége — vonzza. A városba telepedő románság így mindig a legigyekvőbb, tényleges városi életformákra berendezkedő, szakmai kiképzést, emelkedő pályafutást igénylő, eleve jól kiválasztódott elemekből kerül ki. A magyart, főleg a székelyt, ezzel szemben inkább a falu nyomora, az otthoni megélhetés hiánya űzi-hajtja a városokba, ahol nem az emelkedés fokozatai, hanem a bizonyta-

lanság megpróbáltatásai várnak rá. A székely tömegek jórésze megreked a városi társadalom legalsóbb szintjén: a napszámosok, boltiszolgák, kocsisok, cselédek, favágók képesítetlen kategóriájában. S a legkisebb gazdasági megrendülésre — sodródnak tovább.

Zárt nemzetiségi területeken kialakulhattak Erdélyben s a Bánságban tiszta szász-sváb, magyar vagy román kisvárosok, de a nyelvszigetek változatossága s a vegyeslakosságú területek bősége következtében kisvárosaink többsége háromnemzetiségű. (A nemzetiségi kép tarkaságához az északi részeken a zsidóság is hozzájárul.) S ahol egész Erdély vagy az egész Bánság erőinek központosulásából egy-egy nagyváros van felemelkedőben, ott a német, román vagy magyar kizárólagosság már el sem képzelhető. Minden mesterkélt kisérletet maga a természet keresztez, a vegyes hátvidék népességtani törvénye . . . Felesleges aggályoskodás tehát, ha egyes román lapok a városok elszékelyesedésével vagy elmagyarosodásával riogatják időnként az ország közvéleményét s román népérdekeket féltenek egy vidékről felkerekedő magyar népözöntől. Legutóbb is: cikkek, tanulmányok, röpiratok foglalkoztak a Temesváron is feltünt s ott megtelepedő székelyekkel, mintha ez a néhány száz vagy ezer új bánsági magyar család a románság néprajzi helyzetét rendítette volna meg a nyugati határvidéken. Ennek a székely bevándorlásnak a szerepe mindössze annyi, hogy megóvja az eredeti magyar népállományt egy természetes úton is románosodó nagyvárosban.

Egy kisebbségi népből nem telik ki egységes nemzeti jellegű nagyváros. A kisebbségi magyar városiasodás nem szorít el másokat és nem is hátráltatja a román városkultúra kibontakozását, legfeljebb kiegészíti Erdély s a Bánság néprajzi térképe szerint. A fehérharisnyás és rakottszoknyás új magyar elemmel együtt lesz nagyvárosainkból Erdély s a Bánság egy-egy igazi, őszinte, teljes mása.

Ha a nemzetiségi különbség nem tokozódik kasztkülönbségekbe s nem takar osztályellentéteket is (magyar úri réteg—román dolgozók, vagy fordítva: román, szász, zsidó polgári elemek—magyar köznép), akkor éppen a többnyelvű és többnemzetiségű városokban kovácsolódhatik ki legtisztábban a népek testvérisége. Itt, a mindennapi közös szükségben s a kölcsönös ismerkedés tágabb lehetőségei közt, szolgálhatják legbensőségesebben s a leggyakorlatibb formák közt nemzeteik megértését a népérdekek öntudatos harcosai. A más nemzetiségű dolgozókkal való egyenrangú szövetkezésben városi magyar tömegeinkre vár a legfelelősebb nemzeti szerep: egész közéletünk demokratikussá tétele a sikeres kisebbségi önvédelemért s a dunai népek összefogásáért egy Nyugatról ereszkedő veszedelemmel szemben.

Nagy kár és komoly mulasztás, hogy a kisebbségi magyarság népmozgásairól s átrétegeződéséről elvétve és véletlenszerűen — a napisajtó esetlegességei révén — jut csak el egy-egy foszlányszerű részlet a nyilvánossághoz. A demográfia, a népmozgalmak rajza, nálunk még szinte teljesen ismeretlen tudomány, holott nélküle aligha alakítható ki reális nemzetkép. A magyar jövő a ma-

gyar dolgozó osztályok jövője. Új nemzeti jelentőségre az erdélyi magyar tudományos élet csak a magyar néptömegek feltörekvését vizsgáló realista kutatók révén fog emelkedni. Fejlődéstörténeti szükségességek nem váratnak örökké magukra: a fellendülő demokratikus tudományágak egyike kétségkivül a kisebbségi magyarság demográfiája lesz.

Balogh Edgár

Vidám ének az aratásról

Öt gyereke van és mind az öt folyton éhes
a felesége kimarjult, csunya és sovány,
talán a sok gyerek viselte el,
azért hervadt el ennyire korán.

Öt gyerek él s az öt gyerek éhes,
a többire még jókor jött tanács . . .
Ami maradt az élő öt gyerekre,
úgyis kenyér csak, nem boldog kalács.

Szemében mélyen ül a távol értelem,
ahogy suhog kezében a kasza,
s ahogy a rendek holt sorra ledőlnek:
gőgös hadvezérként áll meg egymaga.

Azt hiszi ölt, s azt hiszi az övé
a búza és a föld, s a levegő az égig;
pedig az egészből semmi sem marad,
amíg eljut a téli jaj feléig.

Csak az egyszer szomorú étel, hideg szoba,
a fáradt asszony, az öt éhes gyerek,
a sötét este, a pálinkagőz,
a bot és a görcsösen üres tenyerek.

GÁL LÁSZLÓ

Gyermekkoromból

Ötödik elemibe jártam éppen, amikor jó időre, egészen az inasévekig, szakítanom kellett az iskolapaddal. Búcsút kellett vennem az iskola nagy, komor épületétől, a széles, apró kövekkel kirakott iskolaudvartól, tanulótársaimtól, a zsémbeskedő és idegbeteg tanítóktól.

Alighogy elolvadt az utolsó hó, a tavasz sietve megjelent a szürke kisváros uccáin, kezével szinte erőszakkal bontogatta ki a házunk előtt álló eperfák rügyeit. Tüdőttágító, nehéz illatok úsztak a levegőben. Éppen emiatt kellett nekem kimaradnom az iskolából. A tavasz túl hirtelen és korán köszöntött be. Apám súlyos betegen feküdt már november óta. Tüdőbaja teljesen elhatalmasodott rajta. A különben szívós szervezetű ember magával tehetetlenül vergődött és hánykolódott az ágyban. Hasztalan volt minden reménykedésünk: éjszakái és a melléből feltörő hörgések mind nehezebbekké váltak. Anyám utolsó pénzét is orvosságra költötte, hiába igyekezett őt ennek feleslegességéről meggyőzni a jóságos tekintetű szerb orvos, aki apámat kezelte. Nyíltan és őszintén nem egyszer mondta anyámnak, miközben szeme meleg együttérzést és részvétet árult el:

— Kár a fáradtságért, asszonyság! A drága orvosság csak meghosszabbíthatja a beteg életét, de meg nem mentheti a haláltól!

A házra nagy, nehéz csend ereszkedett. Annak, hogy továbbra is iskolába járjak, nem volt semmi értelme. Anyám tudta, ha a kenyérkeresőnket elveszítjük, nehéz helyzetbe jutunk. Nem lesz arra pénze, hogy tovább tanítasson. Bár az ok, aminek következtében az iskolából kimaradtam, súlyos volt, titokban mégis örültem ennek a fordulatnak. Ez, az egész valómat betöltő lelki megkönnyebbülés és felszabadulás azonban nem a tanulás iránti közömbösségemből vagy irtózatomból eredt, amint azt néhány, iskolából kimaradt társamnál tapasztaltam, hanem abból a tanítási rendszerből, amely akkoriban, a húszas években, a kisvárosi iskolák légkörét oly elviselhetetlenül rideggé, nyomasztóvá tette. Mert tanulni szerettem. Bizonyította ezt az a szokásom is, hogy amíg a leckét be nem magoltam, addig a világért sem mentem játszani, hiába döngette a kiskaput és kiáltotta a kerítés résein át nevemet százszor kis pajtásom Korsós Ferkó, a szomszéd göröncsér fia.

Apám a kisiparososztályhoz tartozott. A szabóság volt az, amivel a kenyerét kereste. Varrt éjjel-nappal, fáradtságot nem ismerve, míg tüdejét ki nem kezdte a műhely poros, gőzzel telített, egészségtelen levegője. Hiába öltögetett meggörbült háttal, nem tudott semmire sem vergődni. Verejtékes munkájának gyümölcsét, amit halála után reám hagyott, egy szóban lehet összefoglalni: proletársors. Tragédiája: osztálya, a kisiparososztály tragédiája volt, amelyből reám, legöregebb fiára is hagyott keveset örökségül.

A következő nyarat még otthon töltöttem, rengeteg kaland és játék közepette. Az uccabeli gyerekekből katonai alakulatokat szerveztünk és a vasúti töltésen nem egyszer vívtunk kemény csatát a beltéri polgárok csemetéivel, az „úri gyerekekkel", ahogy mi hívtuk őket. A csatákat magunkgyártotta, hosszú fakardokkal vívtuk. Legtöbbször mi győztünk és az „úri gyerekek" bevert fejjel, eszeveszetten menekültek a csata színhelyéről, sok, díszesen kifaragott fatőrt, fakardot hagyva maguk után. Egészen a beltérig kergettük őket ordítozva és csak a messziről feltűnő rendőr vésztjósló alakjára fordultunk vissza.

Ekkor szoktam rá a dohányzásra is, amit aztán később, orvosi tanácsra, abba kellett hagynom. Cigarettát pénzért nagyon ritkán vettünk. Az eldobott cigaretta- és szivarvégeket szedtük fel az uccán. Mikor kora reggel összegyülekeztünk, első utunk a vasútállomás szemétdombjaira vezetett, amelyeket úgy elleptünk, lázasan, „csikli" után kutatva, mint a legyek. A talált „csikliket" aztán ujságpapirba csavargattuk vagy papírdobozokba raktuk és az állomás melletti kukoricásban elástuk, elraktároztuk a szűkebb napokra. Ha sikerült nagy mennyiséget összegyüjtenünk, még egyik társunk, Kóró Misi apjának is juttattunk belőle. Az öreg Kóró tamburás volt a sarki kocsmában. Rendkivül örült mindig a dohánynak. Holdvilágarca szélesre torzult. Ide-oda mozgott s a kezét dörzsölgette.

— Hát csak hozzatok, fiaim, máskor is ebből a finom dohányból! He, he, he, csak hozzatok! Nem kivánom ingyen. Még pénzt is adok érte. Két dinárt, három dinárt . . .? Vagy tán akartok egy kis sajáttermésű kukoricapálinkát? Gyerekek, édes fiaim, no...

Beértük egy-egy kispohár pálinkával is, mert tudtuk, hogy az öregtől pénzt nem várhatunk. Sokkal fukarabb és koldusabb volt, semhogy pénzt adott volna. Ennek viszont az lett a következménye, hogy hozzászoktunk az italhoz és sokszor be is rúgtunk.

A gyakori ivást aztán egy szomorú epizód zavarta meg: egyik legjobb pajtásom, Kerekes Gabi tragikus halála. Mint a proletárgyermek életére jellemzőt, érdemes megírni.

A dolog úgy történt, hogy egy reggel rendkívül nagy zsákmányra leltünk a szemétdombokon. Szélesjókedvünk kerekedett és egyöntetűen úgy határoztunk, hogy az öreg Kórónak is juttatunk a gazdag „csikli"-zsákmányból. Egy hatalmas üveg pálinkát kaptunk az öregtől a sok dohányért. Később lementünk a Tiszára, hogy megfürödjünk. A pálinkát is magunkkal vittük. Becsületesen megosztoztunk rajta. Legjobban Kerekes Gabinak ártott meg az ital. Nem lehetett vele birni. Nem messze terült el tőlünk a folyó partján a Sziget, égbenyúló, magas fáival, amelyeknek koronáján rengeteg varjúfészket himbált a szél. Valamelyikünknek ötlete támadt: kis varjakat kellene szedni! Kerekes Gabi csak erre várt. Már futott is fürge lábakkal a sziget felé. Mi utána. Egy irgalmatlan hosszú fát szemelt ki. Alulról kiváncsian bámultuk, mint tornássza fel magát ügyesen ágról-ágra. Kifosztotta az összes fészkeket és diadalmasan lefelé tartott a részeg gyerek. Az útnak még felére sem ért, amikor egy ág hatalmas roppanással

leszakadt alatta és Kerekes Gabi zuhant lefelé, kezében görcsösen szorongatva a varjúfiókákat. Lent összetört csontokkal, élettelenül terült el.

Egy-két hétig tartott csak a nagy ijedtség és félelem, amit pajtásunk tragikus halálának bűnrészességében való tudat váltott ki belőlünk. Aztán mintha semmi sem történt volna, továbbra is hordtuk a dohányt az öreg Kórónak és ittuk a büdös kukoricapálinkát . . .

Elmúlt a nyár is. Az ucca bokáig érő sarát és a házak oldalát hideg eső paskolta. Lábainkra újra felkerültek a tavasszal ledobott, rongy cipők. A harmadik uccában egy tüdőbajos gyárilányt temettek.

Anyám fáradtan tért haza esténként a munkából. Hornyákékhoz járt be a városba, főzni, mosni, takarítani. Nagyon nehezére esett neki a sok munka, a parancsolgatás, az alárendeltség, hiszen nem volt ő ehhez szokva. Azelőtt iparosasszony módjára élt, mosónőt tartott és mindenütt „asszonyság" néven tisztelték. Akármilyen nehezére esett is neki az apám halálával gyökeresen megváltozott életmód, a helyzeten nem segíthetett. Azaz segíthetett volna — férjhezmenéssel, de nem akart bennünket, apró gyerekeket, a mostoha miatt szétszórni. Inkább vállalta a szenvedést, a munkát, a függőséget.

Egy este, mikor Hornyákéktól hazatért, magához hívott:

— Ma beszéltem nagybátyáddal. Érdeklődött felőled. Azt mondta, egy gyerekre lenne szüksége, akit a vendéglőben felhasználna és ide-oda küldözgetne. Kért, hogy holnap már vezesselek is be. Még inasnak nem adlak, addig ellehetnél nála! Rajtam könnyítenél, fiam . . .!

Anyám szavaira szívem elkezdett hangosan kalapálni. Váratlanul és kellemetlenül ért a közlés. Nem mertem egy szóval sem ellenkezni, csak beleegyezőleg bólintgattam. Valahogy megeéreztem, hogy ezzel örökre végeszakadt a játéknak, a szabadságnak, a gondtalan gyermeki életnek, a „csikli"-szedésnek! Az a tudat, hogy holnap egészen új világba, eddig ismeretlen környezetbe kerülök, annyira felkavarta a bensőmet, hogy egész éjjel álmatlanul hánykolódtam. Kis testvérem, aki a lábamnál feküdt, sokszor felriadt álmából.

Hajnalban még négy órát sem mutatott az asztalon levő ócska vekker, már kiugrottam az ágyból. Álmos szemekkel mentem ki az udvarra. Minden ismerős tárgytól érzékeny búcsút vettem. A fakardot is előkerestem a kamrában egy rossz, lukas teknő mögül, ahová előző este dugtam el. Volt egy vén, feketeszőrű parasztkutyánk, Bundás, annak is sokáig simogattam a fejét elérzékenyülve.

Apai nagybátyám vékony, cingár ember volt. Egy igen előkelő és jólmenő vendéglőt tartott bérben a város központjában. Hozzáfogható ügyes és jónevű pincér seholsem akadt a környéken. Még a háború előtt Pesten, egyik legelőkelőbb szállodában tanulta a mesterségét. Családos ember volt. Kiváncsian mérege-

tett a szemével, amikor anyámmal nagyszerényen beállítottunk hozzá. Megtapogatta a csontjaimat. Elégedetlenül csóválta a fejét.

— Meglátszik rajtad, öcsém, hogy meghalt az apád! Szűken kosztolhatsz . . .! Olyan sovány és sápadt vagy, hogy rossz rád nézni! No, de csak jól viselkedj, majd meghízol itt nálunk! Még pénzed is lesz! Az én vendégeim bőkezűek ám a borravaló dolgában . . .!

Kikerültem a konyhába. Magdával, a sváb cselédlánnyal, aki egyik környező faluból szegődött be nagybátyámékhoz, hamar megbarátkoztam. Minden kérdésben teljes volt az egyetértés közöttünk, annál is inkább, mert Magda rájött, hogy nagyszerűen tudom az érdeklődő sofőrök és fiatal kocsislegények szerelmes üzeneteit közvetíteni, akiket mágneses erővel vonzott Magda ritkaságszámbamenő, duzzadó nőiessége és érzékisége.

Magda munkabírása és embersége sokszor mentett meg a végkimerüléstől. Még este tíz órakor is pucolgattuk az evőeszközöket, mosogattuk és törölgettük az ételmaradékokkal öszemajzolt tányérokat, amelyeket betakarítani a vendéglő asztalairól, az én kötelességem volt. Magda, mikor már látta, hogy a fáradtságtól alig állok a lábamon, anyáskodóan kiszedte kezemből az „eccájgokat" és aludni küldött. Úgy bánt velem ez az egyszerű falusi sváb lány, mintha tulajdon testvére lettem volna. Valószinűleg innen van, hogy még ma is a legnagyobb szeretettel és megbecsüléssel tekintek a mosogatólétől kivörösödött kezű cselédlányokra.

A vendéglőt leginkább a város polgársága látogatta. Szürke hivatalnokemberek, részegeskedő tanítók, szimpla ügyvédek, hirlapírók, kártyaspilerek tértek be egy-egy pohár borra, sörre vagy likörre. No meg a kora reggeli órákban, mikor még a város félig álomban pihegett, a helybeli nagymalom munkásai, zsákolói és az uccaseprők. Ezeket a korai vendégeket rendszerint én szolgáltam ki. Nagybátyám ilyenkor még aludt.

Magda a vendéglő helyiségeit tisztogatta, a padlót seperte fel az éjjel felgyülemlett, tömérdek piszoktól. A köpőcsészék reggelre mindig megteltek. Ezeket nem kis undorral én öblögettem ki a kútnál az udvaron. Alig birtam utánna enni. Kétségbeesésemben ilyenkor sírni szerettem volna. Szó nélkül otthagyni nagybátyámat, mocskos, köpködős, vendégeivel együtt s a vendéglőnek soha, soha többet a tájára sem menni! . . . Haza szerettem volna szaladni, pajtásaim közé állni és újra játszani, kalandozni, a bosztányokból nagyhasú dinnyét és érett paradicsomot lopni, a Tisza hullámaiban lubickolni, a kukoricásokban bújkálni, ugrándozni . . .

Nagybátyám igéretéből persze nem lett semmi. Továbbra is olyan sápadt és ösztövér maradtam, mint azelőtt. Amit itt főztek, változatosabb és finomabb volt, mint otthon anyám főztje, csak az volt a baj, hogy a vendégek mindent felfaltak. Nekem meg Magdának csak a maradék jutott.

— Ó, hogy csavarodna össze a belük az átkozottjainak! — méltatlankodott Magda nem egyszer. — Mindent felesznek előlünk, a disznók! De a naccsága is legalább többet főzetne, hogy

nekünk is maradna! Törődnek is ezek velünk, hogy a mennykő csapna közéjük! . . .

Magda módját találta még valahogy főzés közben, hogy éhen ne maradjon. Én sohasem lakhattam jól. Szervezetem ekkor erősen fejlődőben volt. A hirtelen növés több táplálékot igényelt, mint amennyit módomban volt elfogyasztani. Sokat éheztem. Ami kevés pénzem volt, ahhoz nem mertem nyúlni, mert tudtam, hogy otthon nagy szükség van rá.

Apám halálával lefojtott tanulási vágy újult erővel tört ki belőlem, amikor egy alkalommal nagybátyámék szobájában nagy csomó könyvre bukkantam. Ettől a naptól kezdve, ha csak szerét tehettem, elbújtam a klozetban vagy a fáskamrában és valósággal habzsoltam a könyveket. Ponyvát, tudományos könyvet, komolyabb írásművet, minden rendszer nélkül. Nemsokára már kezdtek olyan írói nevek az agyamba vésődni, mint Herceg Ferenc, Bródy Sándor, Jókai Mór, Heltai Jenő, Sík Sándor, Ábrányi Emil, Endrődy Sándor, Balzac, Courts-Mahler, Ohnet, stb. Találtam a szekrény aljában egy köteg bűnügyi regényt is. Ezt is megemésztettem. Mindent, ami csak a kezemügyébe került, elolvastam. Bármennyire kegyetlen és megalázó is volt számomra ez az életmód, a betű, az írott szó iránti szeretet itt alapozódott meg bennem.

Két év telt el így. Két, hosszú év. Közben nagybátyám tönkrement. Rengeteget hitelezett. Az adósok hallani sem akartak a fizetésről. Nagybátyám hiába perelte őket, nem lehetett behajtani rajtuk egy parát sem. Ágrólszakadt, züllött egzisztenciák voltak. A vendéglőt be kellett zárnia. Családostul vidékre költözött. Nem bírta az emberek tekintetét. Magdának felmondott. Én is hazakerültem újra. De a régi életformába már nem tudtam beleilleszkedni. Tizenkettedik életévemet tapostam már. Megkomolyodtam. Komollyá tettek a nagybátyámnál eltöltött két esztendő keserű tapasztalatai és a könyvek. A játékról már szó sem lehetett.

Nem sokáig maradtam otthon. A nagy nincstelenség újra arra kényszerített, hogy valami foglalkozás után nézzek. Anyám mély sóhajtások közt figyelmeztetett:

— Két éved van még hátra, fiam az inasságig. Két év, hosszú idő! . . . Addig is meg kell valamiből élnünk! . . . Menj be a városba és keress valamilyen helyet magadnak! Hiába a ruha is leszakad már rólad, a cipő is szétmállik a lábadon! . . .

Anyám szavainak igazságához semmi kétség sem férhetett. Valóban a ruha, amelyet még apám varrt, rongyokban lógott le rólam. A cipőmet pedig már úgy elhasználtam, hogy mikor javítani vittem, a suszter nem fogadta el. Azt mondta, vegyünk ujat, mert ez már olyan rossz, hogy a szög nem fogja. Meg is mondtam anyámnak.

— Ezekben a cipőkben ki sem mozdulhatok a házból! Ilyen lábbeli láttára még az ajtóból kidobnak, nem hogy alkalmaznának!

— Hát ha már így állunk — szólt anyám beletörődve a megváltozhatatlanba — holnap úgyis hetivásár lesz, majd kimegyünk

és nézünk a viseltpiacon egy pár, nekedvaló, elhasznált cipőt. Újra úgysem telik! . . .

Másnap kimentünk a viseltpiacra. Végigjártuk kétszer-háromszor is az árusok sorait, míg nagynehezen találtunk egy pár ócska cipőt. Szégyenlősen húzódtam meg anyám megett. Először voltam életemben viseltpiacon és azt hittem, ha az ismerősök meglátnak, lenéznek. De, mikor láttam, hogy rám se hederit senki, felbátorodtam. A cipőt mindjárt fel is húztam. Jóval hosszabb volt, mint a lábam és nagyon rosszul festett, de meg kellett vele elégednem. Gondoltam, majd hozzászokok. Kifizettük és mentünk. Anyám a munkahelyére, Hornyákékhoz ment. Én pedig nyugtalanul, félelemtől összeszoruló szívvel neki vágtam az üzleteknek: hátha szerencsém lesz és alkalmaznak valahol! . . .

Thurzó Lajos

A Szovjetunió természeti kincsei

Most jelent meg a zagrebi „Független Írók Könyvtárának" kiadásában Nikolaj Mihailov professzor könyve „A Szovjetunió természeti kincsei" címen. Ebből a könyvből közüljük az alábbi szemelvényt.

Mihailov professzor a Tehnikai Intézet tanára Moszkvában. Tudományos kutatásai révén közismertté vált a világ tudományos köreiben. Végigutazta már az egész Unió területét és nincs olyan hely a Tanácsköztársaságban, amelyet alaposan ne ismerne.

A most horvát nyelven megjelent könyvében Mihailov professzor a Szovjetunió kimeríthetetlen természeti kincseiről és gazdasági erőforrásairól beszél; pontos tájékoztatót nyújt a Tanácsköztársaságban folyó kutató munkáról és annak eredményeiről, melyek lehetővé tették, hogy a „világ egyhatodának" gazdasági és kulturális élete gyökeresen megváltozzon.

(Előszó)

A régi Oroszország földrajzilag és geológiailag úgyszólván ismeretlen terület volt. Az ipari fejlődés és ezzel kapcsolatban az ország térképének tagozódása rendetlenül és lassan haladt.

A vasutak és vízi utak a gazdag ország természeti kincseit kizárólag az ipari központoknak szállították. A tengeri utak Oroszország nyersanyagát vitték külföldre. A földrajzi ismeretek csupán az üzletemberek számára feltétlen szükséges ismeretekre szorítkoztak. Így azután az országnak a határoktól és központoktól távoleső vidékei ismeretlenek maradtak. Ezeknek a vidékeknek felkutatása rengeteg pénzt emésztett volna fel minden, előrelátható nagyobb és gyors haszon nélkül. A hegyek kusza láncai és a felmérhetetlen pusztaságok előtt megtorpant a földrajztudomány. Gazdasági földrajz helyett annakidején az iskolákban kereskedelmi földrajzt tanítottak.

A kerskedelmi és katonai utaktól távoleső vidékek felkutat-

lanok maradtak. Mint valami nagy hályog Oroszország vak térképén, úgy terült el a hatalmas fehér folt (a térképen fehéren hagyják még felkutatatatlan területeket) az északi részeken, távoli Szibérián, a Pamiron, Tian-San, Kara-Kumon.

A Szovjetúnió gazdasági fejlődése szoros kapcsolatban áll a kultúrális előrehaladással. Az állam tudományosan megállapítja a szocialista építés lehetőségeit, a munka pedig biztos alapokon halad a maga útján. A földrajztudomány a legtávolabbi vidékeken is propagálja az új életet, lehetőséget nyújt szocialista viszonyok megteremtésére.

A tudományos expediciók minden évben felkeresik az északsarki vidéket, Szibéria erdőit, Pamir hegyeit, kemény harcot vívnak a természettel az ismeretlen vidékek feltárásáért. Ma ismét a nagy felfedezések korát éljük, de a szovjettudósok már nem vitorlásokon utaznak ismeretlen földrészek felé, hanem erős jégtörőkön, automobilokon, repülőgépen és propellerszánon. Persze, van úgy, hogy lóháton, vagy gyalog is mennek. A szovjet-expediciók nemcsak bátor emberek hősi vállalkozásai, hanem megszervezett és módszeres tervek alapján történő tanulmányutak.

A földrajtudósok ismeretlen vidékeket tanulmányoznak. Térképrajzolók az új földrészeknek térképét dolgozzák ki. A geológusok új nyersanyag után kutatnak a föld belsejében az ipar számára. Tavasztól őszig a Szovjetúnió legtávolabbi részein is ottláthatók az expediciók fehér sátrai és tábortüzei.

Az utóbbi öt évben feltártak és áttanulmányoztak több százezer négyzetkilóméternyi területet.

A térképek üres foltjait legnagyobb részükben már kitöltötték. Azok a földek, melyeket még nemrég az emberi letelepedésekre alkalmatlanoknak tartottak, ez időtől kezdve a nagy Szovjetúnió gazdasági egységbe tartoznak.

Szibériában még mindig vannak olyan vidékek, melyek csak nagy nehézség árán közelíthetők meg, ahova ember még nem tette a lábát. Az Északi-sark még mindig új és újabb felfedezésekkel kecsegtet. Nemsokára azonban az ország utolsó „fehér foltja" is eltűnik.

De mit is jelent az, hogy „felkutatlan föld"? Azt jelenti-e, hogy ezen a földön emberi láb még sohasem járt? Nem. A cári Oroszországban másképen állt a helyzet.

A gazdagnak mondott cári Oroszország tulajdonképen szegény volt, mert nem tudta, hogyan is áll saját gazdaságával. A szovjet geológus kalapácsütése nyomán végtelen kincs tárult fel, gyakran a legsűrűbben lakott országrészekben is. Ott laktak, éltek, dolgoztak, szenvedtek az emberek azt sem tudva, hogy mit is rejteget alattuk a föld.

A geológiai kutatások fényes eredményei biztosították az állam számára a föld alsó rétegeinek minden gazdagságát. Az ujonnan felfedezett fémtartalékok azonban megsokszorozták a Szovjetúnió fémkészleteit. Az ásványok egészen új fajait és gazdag telepeit fedezték fel. Az ország gazdaságáról alkotott fogalmak megváltoztak és a szovjetúnió geológiai térképe megújult.

Így például az eddig ismert szénkészletek 220 milliárd tonnáról 1.263 milliárd tonnára emelkedtek, ami azt jelenti, hogy a Szovjetúnió szénkészlete ötször annyi, mint amennyiről a cári Oroszország tudott.

✶

A kuznecki medence, mely Nyugat-Szibériában fekszik, a háború előtti becslések szerint 13 milliárd tonna szenet tartalmaz, azonban megállapítást nyert, hogy 400 milliárd tonna szén fekszik ott a föld alatt. Itt lett a kuznecki széntelep a világ egyik legnagyobb szénlelőhelye. Az itt felhalmozott szénmennyiséggel a Szovjetúnió egész területét 2 centiméter vastag réteggel lehetne beborítani. Ha a szénfogyasztás stabilizálódna, a kuznecki medence az egész világ szénszükségletét 300 évig elláthatná. A szén rétegének vastagsága néhol 16, de vannak helyek, ahol még ennél is több méter. Minőségre nézve vetekszik a világ legjobb szenével.

Kazaksztan szteppéin (füves térségein), Karagandában gazdag széntelepeket fedeztek fel. 20 milliárd tonnára becsülik itt a szénkészletet. Karaganda azon az úton van, hogy fontosságát tekintve a Szovjetúnió harmadik széntelepévé váljék. A kutatások még folynak.

Pecsoráról (északi körzet), már több, mint száz esztendeje olyan hírek keringtek, hogy szénben gazdag vidék, de a tajga (őserdő-bozót) és tundra (nagykiterjedésű jeges, mocsaras vidék), a kemény hideg, a pusztaság akadályozták a régi tudományt. Először a szovjetgeológusok kezdtek rendszeres kutatásba ezen a vidéken. Csernov tanár 1923-ban szénre bukkant. Az eddig felkutatott lelőhelyek készletei már eddig is 60 milliárd tonnát tesznek ki. A kutatásokat folytatják.

A Jeniszei vidékén, Szibériában új szénmedencét (Tunguz) fedeztek fel. Még nem kutatták ki eléggé, de az eddigi eredmények azt mutatják, hogy ez a telep vetekszik majd a kuznecki medencével.

A szénkörzetek készleteit ujra becsülték. A Don-medence kőzetét ujabb kutatások alá vették. Ez az ország legfontosabb széntelepe. Azt hitték, hogy már régen kikutatták és tökéletesen tisztában vannak vele. Most megállapították, hogy 55 helyett 71 milliárd tonna szene van. Valószínű azonban, hogy a kutatások, melyek még mindig tartanak, ezt a számot még emelni fogják. A Moszkva-környéki szénmedence készletei 5 és félszeresükre, az urali széntelepek készletei 46-szorosukra emelkedtek. Középázsiában új szénrétegek váltak ismeretessé. A távolkeleti készletek szintén megsokszorozódtak.

✶

A Szovjetúnió petroleumkészletét 3 milliárd tonnára becsülik. Megközelítő számítások szerint a cári Oroszország mindössze 0.9 milliárd tonna petróleumról tudott.

A szovjet földtan-tudomány azon fáradozik, hogy az eddigi petróleum-térképet megváltoztassa. Fokozottabb mértékben folynak a kutatások, különösen azokon a területeken, ahol az ipari fejlődés megindult ugyan, de nem rendelkezik kellő petróleum-

forrásokkal. Óriási területen folyik a kutató-munka. A nehezen áttörhető tajgán, úttalan vidékeken viszik a nehéz fúrógépeket. Túrják a földet, az Északi Jeges tenger, az örök jég vidékét épp úgy, mint a déli, vízuélküli, forró pusztaságokét. A Szovjetúnió nagy területén mindenütt látható ilyen petróleumkutató expedíció.

Az elért eredmények arányban állnak ezekkel az óriási erőfeszítésekkel. Az Ural nyugati lejtőin északról le délig a petróleumforrások hosszú láncára bukkantak.

Az Uhta partján, Pecsora közelében tulajdonképen már régóta tudják, hogy petróleum van, de más, petróleumban gazdag vidékek vállalatainak konkurrenciája folytán ezek a kőolajkészletek kiaknázatlanul maradtak. A szovjettudósok ma már előkészitették a talajt az uhtai petróleum kiknázására.

A permi kerületben is petróleumra bukkantak. Vagy száz esztendővel ezelőtt, a Fehér Folyó hajósai Baskiriában tábortüzükre marokkal szórták a földet, hogy a lángok magasabbra lobbanjanak. Ki is gondolta volna, hogy ezek a szerencsétlen hajóvontatók ilyen mérhetetlen kincs mellett haladtak el. 1932-től kezdve egyik szonda a másik után hatol a föld mélyébe. Rendkívül gazdag petróleumtelepet fedeztek itt fel, mely mélyen lenyúlik délre, egészen az Emba folyóig. Már régebben is ismert petróleumtartalmú föld volt ez, de a fúrások csak kis területre szoritkoztak. A most kiaknázás alá kerülő terület olyan nagy, hogy a kutatók még nem jutottak a végére. Mind ujabb és ujabb forrásokra akadnak.

A petróleum-zóna a Káspi tengertől kinyúlik az Ural déli lábáig. Úgy számítják, hogy több, legalább 200 petróleumforrás sorakozik itt egymás mellett. Ez a terület idővel a világ legnagyobb és legfontosabb petróleum-zónája lesz.

Az Emba-vidék petróleumkészletét Gubkin akadémikus 1 milliárd tonnára becsülte. De akkoriban a kutatások még csak a kezdet kezdetén voltak. A most folyó vizsgálatok valószínűen még nagyobb készletekről számolhatnak majd be.

Az Uraltól a petróleum-mező tovább nyúlik nyugatnak, egészen a Volgáig. Éppen nemrégiben bizonyosodott ez be: a Volga mentén eszközölt fúrások folyékony petróleumot eredményeztek. Ez a nafta kémiai összetételében hasonlít a baskiriai petróleumhoz.

Még tovább, délen, Turkmeniában mesés gazdagságú petróleumtelepekre bukkantak. Itt a hatalmas petróleumkiömlés olykor naponta 10 ezer tonna petróleumot is ad.

Naftanyomokra akadtak több szibériai kerületben is. Többek között a legtávolabbi északon. Ott, az örök jég és hó hazájában élénk kutatómunka folyik. Ha majd az északtengeri hajóút (amin most fáradoznak) megvalósul, ennek a vidéknek petróleumja Pecsora, Tunguzia és Jakuck szenével együtt hajtóerőforrásként nagy szerephez fog jutni.

A távolkeleti Szahalin szigetének petróleum-gazdagsága szintén megnövekedett. Itt a petróleum nagy tócsákban, valóságos tavakban gyülemlik össze a föld felszinén.

A forradalom előtti Oroszországnak legfontosabb naftatelepe

Baku volt, de még annyira sem érdemesítették, hogy geológiai térképet készítsenek róla. Az utóbbi években ujra tanulmányozás alá vették Baku gazdagságát és az sokkal nagyobbnak bizonyult, mint amilyennek hitték. A kiaknázás körzetében ujabb, mély naftatelepeket fedeztek föl. A régiek mellett ezek az ujak is temérdek petróleumot tartalmaznak. Ott, ahol már több, mint 60 éve csapolják a naftát, állandóan ujabb és ujabb forrásokra bukkannak. Gubkin akadémikus adatai szerint Baku petróleumkészlete 1325 millió tonna.

Kaukázus több részén fedeztek fel ipari naftát. Grozni gazdagsága (a Szovjetunió második petróleum-körzete) többszörösen megnagyobbodott. Itt a föld alatt 138 millió tonna petróleum rejtőzik. Grozni közelében még nagyon sok kisebb-nagyobb naftaforrásra akadtak.

A vaserc és vas-kvarcit készletek az ujabb kutatások után 2 milliárdról 260 milliárd tonnára emelkedtek. Másszóval a készletek 130-szorosukra emelkedtek.

Még jóval a forradalom előtt észrevették, sogy Kurszk közelében a mágnestű erősen kileng. A föld mágneses erőként hatott rá. A kurszki szteppék mágneses ereje négyszer akkora, mint az Északi Sarké. Leiszt, a fizikus fúrással próbálta elérni a fémet, de ennek a tudósnak magányos szondái nem derítették ki a titkot. Miután energiáját kimerítette, az orosz hivatalos tudomány kijelentette, hogy Kurszk vastartalma kétséges.

A polgárháború még nem ért véget, amikor Lenin már tudósokat küldött a kurszki kerületbe, hogy kutassák ki a vasat. Gubkin, Lazarev és Arhangelszki indultak erre a nem éppen veszélytelen vállalkozásra. A kurszki szteppéket lövészárkok szelték keresztül-kasul, a tudományos kutatások alá vett terep egyuttal hadszintér is volt. Többévi munka után végül is 1922-ben mintegy 160 méteres mélységben vasércre bukkantak. Ezzel a felfedezéssel a világ vasérckészlete megkétszereződött.

A kőzet itt 200 milliárd tonna vasércet és vas-kvarcitot tartalmaz. A vaskvarcit fémtartalma 30—40%. Egyes helyeken azonban ez a szám lényegesen emelkedik és van ahol a 65%-ot is eléri. Kurszk „mágneses jelensége", mely annyi vasat juttatott a szovjet államnak, mint az egész világ vasbányái együttvéve, a fémipar alapja lesz.

1938-ban, az Ural déli lejtőin, Orenburg kerület keleti felében Halilovában ujabb vasrétegekre akadtak. A lelet jelentős, mivel az itt felfedezett érc krómot és nikkelt is tartalmaz. A lelőhely érckészlete 400 millió tonna.

Nyugatszibéria fémipara a gazdag kuznecki szénbányákon alapszik. Fémmel az Ural látja el. Így azután az Uralban bányászott fémet kénytelenek 2000 kilométer távolságra szállítani, hogy feldolgozásra kerülhessen. Magától adódik a geológusok feladata: csökkenteni kell a föld szén- és fémtartalma közötti folytonossági hiányt. Másszóval: a szénbányák közelében kell valahol vaserc

után kutatni, hogy ezáltal az út a kuznecki ipartelepekig megrövidüljön. Így irányítja az ipar a geológiát. Az eredmények fényesek. Nyugatszibériában gazdag vasércrétegeket találtak. Mostantól kezdve a kuznecki gyárak saját fémjüket dolgozhatják föl.

A Kola-fjordban, európai Oroszország legészakibb részén, nem hajózhatnak kompassz segítségével. Az iránytű nem az északi sark, hanem a partok felé mutat. A forradalom előtt már megállapították itt a vas jelenlétét, beszéltek is róla, de tovább nem mentek. Az első ötéves terv ideje alatt a Kola-fjord és Imandra tó partjain található vasérckészletek a kutatások folytán 2 millióról 400 millió tonnára emelkedtek. Leningrad, a szovjet legnagyobb gépipari központja eddig Ukrajnából és az Uralból kapta a gyártáshoz szükséges vasat, most saját fémbázissal rendelkezik.

A régi Oroszország tudománya azt tartotta, hogy az ország keleti része fémben szegény. Az utóbbi évek kutatásainak eredményei alaposan rácáfoltak erre.

A Szovjetunió vaskészlete nemcsak az ujabb lelőhelyek feltárásával növekszik. Az Ural érckészletei most sokszorosukra emelkedtek. Egyedül a Magnitaja hegység mintegy 500 millió tonna vasércet tartalmaz. Ukrajna legfontosabb vasérctelepe, Krivoj Rog most új megvilágításban mutatkozik. Gazdag vasérctelepei ma ötször jelentősebbeknek mutatkoznak. Az itt található vaskvarcit mennyiségét legkevesebb 21 milliárd tonnára becsülik, de valószínű, hogy még ennél is több van. Bebizonyosodott, hogy Krivoj Rog csak egy része a lemérhetetlen vasércmezőknek, melyek keleten a Don szénmedencéinél kezdődnek.

A mangánérc ismert kétszletmennyisége 168 millióról 665 millió tonnára emelkedett, vagyis a négyszeresére. A mangánérctelepek lelőhelyeinek térképe megváltozott. A keleti vidékek fémipari központjainak felépítését ujabb mangánérc-telepek felfedezése kísérte. Különösen Baskiriában, Kazaksztanban és Nyugatszibériában.

A rézmennyiség 628 ezer tonnáról 17 millió tonnára emelkedett.

1928-ban a Bajkál-tó északi partján, Kazakszán pusztaságaiban Ruszakov geológus Kunradban gazdag réztelepeket fedezett fel. Ezek a telepek készletüket tekintve minden eddig ismert lelőhelytől nagyobbak. A geológusok Kunrad rézkészleteit 2 millió tonnára becsülik.

Gazdag réztelepeket fedeztek fel még Dzsezkazganiában, Bos-Kul-ban és Almalikban (Középázsia). Az Ural és Transzkaukázus rézkészletei szintén megnagyobbodtak.

A kutatásoknak köszönhető az is, hogy a cink- és ólom-készletek a nyolcszorosukra emelkedtek. Északkaukázusban és Középázsiában, Altájban és másutt, ahol már régebben bányászták ezeket a fémeket, a régi lelőhelyek most lényegesen gazdagabbak. Valamikor nagyon keveset tettek az ismert területek fejlődésének előmozdítására.

Az ujabban felkutatott baukszit és nikkel készletek immár mint a szovjet aluminium- és nikkel-iparának bázisa szerepelnek.

Kola félszigeten, a sarkkörtől északra, ott, ahol a régi orosz térképeken csak fehér folt volt, jelezve a terep ismeretlenségét, hatalmas apatit-nefelin leletre bukkantak. Az itt található apatit mennyiségét 2 milliárd tonnára becsülik. Ez a világ leggazdagabb apatit-lelőhelye. Apatit 40% foszfátot tartalmaz. Ezt a szuperfoszfát gyártására használják fel, de ezenkívül még 20 különböző alkalmazási módja van. Neffelin, az itt talált érc másik alkotórésze úgyszintén legalább 20 féleképen felhasználható. Ezek közül legfontosabb termékek az aluminium, üveg, műtrágya, stb. A neffelin rétegek úgyszólván kimeríthetetlenek. Apatiton és neffelinen kivül Kola félszigetén találtak még rengeteg hasznos ásványt, melyek közül vagy negyvenfélét az iparban használnak fel.

Az északi sarkkörön túli felfedezés Fersmann akadémikus vezetése alatt működő geológiai expedició érdeme. Fersmann fáradhatatlanul utazgatott a Szovjetunió mérhetetlen területein Kola félszigettől Kara-Kum sivatagjáig, az Uraltól a Bajkáli tóig és minden egyes utazása felmérhetetlen értékű felfedezéseket adott a geológiának. Szolikamszk város közelében, Ural északi részén 16 milliárd tonnát kitevő káli só készleteket fedezett fel. Ez a mennyiség jónéhányszor nagyobb, mint a világ többi részének egész kálisókészlete. Ezen kívül Középázsiában is gazdag kálisótelepkre bukkant.

Szibériában és Kazaksztanban már ismeretesek a gazdag aranybányák.

Itt csak a legfontosabbak kerültek megemlítésre. Lehetett volna még beszélni az antimon, higany, wolfram, molibden, kén, rádium gazdag készleteiről . . .

De, annak ellenére, hogy a kutatások gyorsütemben folynak, még messze vagyunk attól, hogy a föld alsóbb rétegeit teljesen feltárjuk.

A Szovjetunió földjének egy egészen kicsiny része került részletes kutatások alá. Az első ötéves terve elején az országnak csak 11.5%-áról készítettek részletes térképet. A második ötéves terv elején ez a szám 25%-ra emelkedett. Ez azt jelenti, hogy az ötéves terv négy évében többet dolgoztak a térkép rajzolásán és a geológiai rétegek pontos felfektetésén, mint a cári uralom egész ideje alatt.

A Szovjetunióban a geológiai munkát egy gazdasági intézet vezeti az u. n. „Vizrajzi és Geologiai Igazgazgatóság", amely a kutatási munkát intézi. 1933-ban ez az intézmény több mint 8 ezer mérnököt és tehnikust és több, mint százezer munkást foglalkoztatott. A kutatásokat ezenkívül még egyes iparágak főigazgatósága végezteti. Így például a szénipar, petroleumipar stb. vezetősége. Ezek a szervek sok ezer mérnököt és tizezrekre menő munkást foglalkoztatnak.

Mindezek a szervek egy közös terv szerint működnek, mely

terv szoros összefüggésben áll az általános gazdasági tervekkel és az ötéves tervek keretébe tartozik.

A geológiai kutatások folyamán Oroszországban eddig ismeretlen módszereket alkalmaztak, így pl.: mágneses mérések, gravimetria, sizometria, rádiómetria stb. A hasznos fémnek nemcsak a geológiai helyzetét tanulmányozzák, hanem annak tehnológiai sajátságát is. Széles föld-kémiai elgondolások épülnek itt fel, melyek az ásvány-világ terjedésének készítik elő a talajt. Nagyon sok értékes felfedezést előreláttak ezek a tervek.

A föld vizsgálatát, mely gigantikus munkát igényel, mint a Szovjetúnió legmagasabb tudományos intézete, a Tudományos Akadémia vezeti. A Tudományos Akadémia Ural vidékén, Tadzsikisztánban, a Távol Keleten fiókintézeteket létesitett. Az intézet minden évben több és több expediciót küld az ország belsejébe. A forradalom idejétől eltelt 18 esztendő alatt ezeknek az expedicióknak száma már meghaladta az ezret.

Az expediciós munkák végzésén kívül az Akadémia még egy speciális szervet igazgat, a „Természeti Kincsek Tanulmányozásának Tanácsát."

Ennek az intézetnek és a vízrajzi és geológiai igazgatóságnak élén Gubkin akadémikus áll, aki régebben néptanító volt és aki tudományos munkáival már világhírnévre tett szert. Egyike azoknak, akik a föld rétegeit a legjobban ismerik, ennek az embernek nevéhez fűződik az ország petróleum-, vas- és széngazdasága.

A Tudományos Akadémiának a szociálista fejlődést szolgáló tervszerű tudományos munkája sokirányú és széleskörű. A „fehér foltok" feltárása, geológiai kutatások, a tengerek, vízrendszerek, földösszetételek vizsgálata stb. Az Akadémia kutatási munkája a Szovjetúnióban élő népeknek kultúrnívóját is nagyban emeli, mert a tudományos expediciók nemcsak a föld kémiai összetételét vizsgálják, hanem letelepítik a nomád népeket, gyógyítják a betegeket és tanítják a népet. Jóformán nincsen olyan kultúrális és gazdasági munka, mellyel a kutatások ne függnének össze.

Az ország sokkal tartozik az Akadémiának. Neki köszönheti a legnagyobb gazdagságot, amit csak egy ország elérhet. Középázsia, melyet azelőtt úgy ismertek, mint ásványokban szegény vidéket, az Akadémia kutatásainak révén a kémiai iparra nézve fontos színes fémekben és más nyersanyagokban gazdag vidékké változott. A Krimi félsziget jód, bróm és kősóipara tisztán az Akadémia munkájának köszönhető. A Kola félsziget drága és értékes ásványai a szibériai Kuludin tó szulfátjai, az alsó Volga új tavainak sója, — mindezt és még sok mást a Tudományos Akadémia kezdeményezésére és munkája nyomán kezdték értékelni és megismerni. Egyetlen évben, 1934-ben, az Akadémia expedíciói felfedezték Pamir értékes ásványait, Kola félsziget ércelepeit, Kuzneck mangán érceit, Ural szideritjét és Kamcsatka nikkeljét.

A tudományos és gazdasági erőfeszítések egy új földalatti világ felfedezésére vezettek. Az államok között a Szovjetúnió már most első helyen áll vas, mangán, arany, petróleum, foszfor, ká-

lium, tőzeg készeteivel, második helyen szénkészletével (annak kalória értékét tekintve).

A világ energiaforrásai és ásványi nyersanyagjai a következő százalékarányban találhatók a Szovjetúnióban:

vas kvarcit	52.0
petróleum	32.1
szén	15.0
réz	14.4
cink	14.8
mangán	73.4
kálisó	83.0
foszforit, apatit	62.0
tőzeg	72.7
ólom	8.7
nikkel	9.0
vízerő gazdagság	35.7

Joggal mondhatjuk tehát: „ami a természeti kincseket illeti, — mi tökéletesen védve vagyunk!"

Gyónás

A nagyhéten nagy költségbe verte magát Fjokla néni, gyertyát vásárolt és az ikon elé helyezte.

Gondosan és hosszasan babrált Fjokla néni a kép előtt. Amikor már ott volt a gyertya, kissé hátrább húzódott és nézte nagy gyönyörrel. Aztán mélyen meghajolt és különböző szivességekért könyörgött, cserébe áldozatkészségéért.

Mély áhitattal közölte kivánságait, aztán homlokát a kőpadhoz érintve, felemelkedett és a pap elé indult.

Az oltár mögött állt a gyóntatószék.

A néni beállt a sorba, néhány hasonló öregasszony mögé és ismét imádkozni kezdett.

Senki se maradt sokáig a gyóntatószékben. A hívők bementek, majd néhány perc mulva kijöttek ismét és eltávoztak, mély hajlongások közepette.

— Siet a pap, — gondolta Fjokla néni — de miért siet olyan nagyon? Hiszen nem ég a ház . . .

Végre sor került a nénire. Bement a gyóntatószékbe, mélyen meghajolt a pap előtt és kezet csókolt.

— Mi a neved? — kérdezte a pap barátságosan.

— Fjokla.

— No, Fjokla, beszélj, — mondta a pap — halljuk a vétkeidet. Káromkodtál-e ok nélkül? Isten nevét gyakran emlegetted-e?

— Bűnös vagyok, atyuska, természetesen bűnös vagyok, — felelte Fjokla néni és ismét meghajolt.

— Isten megbocsát, — mondta a pap — isten majd megbocsát. De hiszed-e te az istent? Vannak-e kételyeid?

— Hiszem az istent, természetesen hiszem, — mondta Fjokla néni — én hiszem, de a fiam . . . a fiam az nem nagyon hisz . . . De én hiszek, atyuska, én igazán hiszek.

— Jól teszed, anyus, — így a pap — jól teszed és ne hagyd félrevezetni magad. De mit mond a fiad? Ő miért nem hisz?

— Ő nem hisz, atyuska, ő nem hisz semmiben, azt mondja, hogy minden csak pletykabeszéd. Azt mondja, hogy nincs isten, még ha eget és minden felhőt fel is kutatsz érte . . .

— Van isten, — mondta a pap szigorúan. — Ne higyj neki... És mit mondott még a fiad?

— Mindenfélét mondott, atyuska . . .

— Ej, mindenfélét . . . És miből van minden, ami körülvesz bennünket? Miből az égitestek, a csillagok, a hold . . . Miből, ha nincsen isten? Hát a fiad nem beszélt arról, hogy ki teremtette mindezt? Talán mindez csak vegytan?

— Nem mondott semmit, — felelte lesütött szemekkel Fjokla néni.

— Talán mégiscsak vegytan és fizika, — mondta elgondolkozva a pap. — Lehet anyus, lehet, hogy minden csak fizika . . .

Fjokla néni ijedten nézett a papra, aki a stólát a fejére tette ismét és csöndesen mormolta az imádságot.

— Menj, menj . . . ne tartsd fel a hívőket, Fjokla.

Fjokla néni még mindig ijedt szemekkel meredt a papra, aztán felemelkedett és mély sóhajtással lépett ki a gyóntatószékből. Odament mégegyszer a gyertyájához, megigazította és bátortalan léptekkel megindult hazafelé.

Mihail Zoszcsenko

(Horvátból fordította: g. l.)

Üzemben

Nyersárú! s benne máris halmozódik,
mint fiatal búzában: nedv, nap, levegő,
tömérdek sóhaj, óhaj, könny, erő,
s mily hosszú még az út a tarka boltig!

Hosszú az útja, s poklos! mint a sivatagban,
a „perzselő, — fehéritő, — nyomó, —
festő, — simító, — nyíró, — fölvonó“
átadogatja egyre súlyosabban,

és gazdagabban! mert magasba szökken
a zsenge érték, míg hozzám elér:
verejtéktől! — ó bárcsak lenne dél,
hogy nyugalom susogna már körőttem.

GEREBLYÉS LÁSZLÓ

Cseresznye

Abban az évben korán beköszöntött a tavasz. Csak úgy ragyogott minden a napfényben. Az erdők kizöldültek és a természet boldogan fördött a tavaszi rügyfakadásban, amikor a fiatal Peulics Momir meghalt.

Az ő élete évek ót már csak szenvedés volt. Sohasem tudta kiheverni a Cer hegyen kapott lövéseket és az albániai gyaloglást.

Fiatalságát a lövészárokban töltötte el. Élete még jóformán ki sem virult és máris elhervadt az albán hegyek meredek havasain. Mint hős és győztes tért vissza a háborúból, de belsőleg összeomlott. Ifjúsága derékbatört, élete félrecsúszott. Visszatért, de hova? Összelőtt romok, tönkretett életek várták mindenütt. Megnősült, mert nem maradhatot egyedül. Mara let barátja és szenvedőtársa. Az ő segítségével folytatta az életet. Építgetett a romokon. Éltek és szenvedtek máról holnapra . . . és jöttek a gyerekek.

— Öten vannak . . . De mit tehetek? . . . Isten akarta . . . — mondogatta Mara.

A tél kegyetlen volt és az élet mind súlyosabbá vált.

— Elevenen azért mégse mehetünk a földbe!

Levágták az utolsó birkát és eltüzelték az egyetlen körtefát. Aztán jött a tavasz és Momir végső órája. Halála előtt arra kérte Marát, hozzon be neki egy virágzó ágat a cseresznyefáról. Beszívta a cseresznyevirág illatát, szeme elhomályosult és kiszenvedett.

A cseresznyefán méhraj zsongott. A hegyek ormain a szél felhőnyájat terelt. Az erdőben a madarak szerelmi dalokat csicseregtek. Csendben összegyűltek a szomszédok és eltemették Momirt. Leszállt az első tavaszi est és Mara öt gyermekével keservesen siratta elvesztett támaszát.

Nehéz napok következtek. Kenyér kellett a gyermekeknek. Adósság is maradt Momir után. A kicsiny földet fel kellett szántani. A ház körül is sok munka akadt. Mara derekasan harcolt az élettel a gyerekekért. Napszámba járt a szomszédokhoz, dolgozott, tűrt, csakhogy a gyerekek ne szenvedjenek.

Jó termés kínálkozott és a cseresznyefa is dúsan hozott. Munkába indulás előtt Mara minden reggel kiváncsian nézegette: érik-e már a cseresznye? Úgy gondolta, a gyümölcsöt eladja és íly módon teremt egy kis pénzt. Amikor az első piros szemet meglátta, tövissel fonta be a fa derekát, nehogy a gyerekek megdézsmálják.

— Csöppségeim, itthon maradjatok, vigyázzatok a csirkékre, nehogy a vércse elvigye őket! — Mondogatta Mara reggelenként, mielőtt munkába indult, — a cseresznyét ne bántsátok, hadd érjen meg. Majd eladom és veszek nektek ingecskét, meg szép kis bocskorokat.

A gyerekek a fa körül szaladgáltak és sóvárogva nézték az érő gyümölcsöt. A verebek odarepültek megkóstolni, de ők félté-

Eljött a nap, amikor Mara nem ment napszámba. A szomszédoktól kosarakat kért kölcsön, a fáról leoldotta a tövisekét és cseresznyét. Így álmodtak a kis éhesek.
kenyen őrizték a cseresznyét. Dühösen dobálták meg a madarakat. Csak az est leszállával, mikor ágyba kerültek, teljesült a vágyuk. hozzálátott a cseresznye-szedéshez. Minden szemet külön gonddal rakott a kosárba. A gyerekek a fa tövében türelmetlenül várták, Szárnyuk nőtt, mint a lepkéknek és ők is élvezhették a finom mikor dob le anyjuk egy-egy szemet, amit már félig megettek a verebek.

Délfelé járt az idő, mire a kosarak megteltek és Mara leszállt a fáról. Néhány letört ággal gondosan befödte a gyümölcsöt és felvitte a padlásra a sóvárgó gyerekek előtt. Másnap reggel elindult vele a városba. Hetipiac volt és az út telve városba igyekvő emberekkel. Mindenki vitt valamit, de leginkább cseresznyét. Melegen sütött a nap és csak úgy szakadt róluk a verejték. Siettek, hogy egymást megelőzzék, mert aki előbb érkezik, jobb áron adhatja el a portékát.

A piactér feketéllett az emberektől. Sok volt az árú, de legtöbb a cseresznye. Annyian árulták, hogy Marát jóformán senki sem kérdezte, hogy adja a cseresznyét. Akik már unták az ácsorgást és szerettek volna hazamenni, áron alul kínálták az árút. Mara várt, de vevő csak nem akart jelentkezni. A tömeg lassan eloszlott és a téren csak néhány kofa maradt. Mara éhes és fáradt volt. — Hogy örülnének a gyerekek, ha hazavinné a cseresznyét — gondolta. De azután arra is gondolt, hogy nincs pénze sóra és bocskor és ing is kell.

Hirtelen eszébejutott az ismerős kereskedő, aki az ő falujából jött a városba és a háború alatt mindenféle üzérkedéssel jól megszedte magát. Felvette a kosarakat és elindult. Az üzletben vevők tolongtak. Mindenki vásárolt. Vukovics gazda szigorúan dirigálta segédeit. Mikor Marát észrevette, hozzálépett.

— Mit kívánsz menyecske?

— Eladó a cseresznyém, Vukovics úr, gondoltam eladnám és vennék érte sót és vásznat . . . ingekre. A gyerekeknek. — Szólt Mara akadozva. — Nézd, milyen érettek! Saját kezemmel szedtem őket!

A gazda alig nézett a cseresznyére.

— Mára vettem eleget. Több már nem kell. — Azután elfordult és csak úgy félvállról kérdezte: — Hogy adod?

— Két dinárért odaadom, ennyiért adtam a piacon is, — füllentette elpirulva Mara.

— Hát ha úgy kelt, miért nem adtad oda az egészet, miérl hoztad ide? Ha egy dinárért adod, megveszem. Szükségem ugyan nincs rá, de ha itt akarsz vásárolni, hát átveszem, de csak egy dinárért.

— De hát Vukovics úr, az Isten áldjon meg, adj többet érte. A gyerekeim szájától szakítottam el. Nézd, milyen szép gyü-

mölcs . . . és kézzel szedtem . . .

— Elég volt, ha adod, adod, ha nem, nem, — szakította türelmetlenül félbe a boltos — sok beszédre nincs időm.

— Legalább másfél dinárt adj érte — kérte szinte sírva Mara.

— Vidd máshova, ahol többet adnak. Én többet nem adok.

Mara felemelte a kosarakat és indult kifelé. De ingecske kell és só sincs otthon. Mit tegyen?

— Jól van, vedd meg a cseresznyét. Odaadom dinárjával is.

Vukovics odafordult a segédhez:

— Mérd le és adj az áráért sót és vásznat!

Hangosan kiabálta a fiú:

— Tizenhat kiló, tárát levonva marad tizennégy!

— Tizennégy kilóért kapsz tizennégy dinárt — számolt hangosan Vukovics úr — mit akarsz érte venni?

— Két kiló sót.

— Két kiló só hat dinár és egy méter a nyolc dinárros vászonból az tizennégy. Mérd ezt ki és add oda ennek az asszonynak. — És máris a belépő vevőhöz fordult.

— Drága a vászon nyolc dinárért — suttogva mondta Mara, de ezt a boltos már nem is hallotta.

Mara nem is mert többé megszólalni és amikor a segéd az árút a kosarába tette, csendesen kilépett az ajtón.

Már sötétedett, amikor éhesen és fáradtan hazaért. A gyerekek még ébren voltak. Ébren tartotta őket az izgalom. Elébeszaladtak.

— Hol van az új bocskor? Miért nem vetted meg anyám?

Mara összeroskadt a küszöbön. Nem mert a gyerekek szemébe nézni. Ott álltak körülötte sírásra görbült szájjal.

— Nem ettünk a cseresznyéből, mert azt mondtad, veszel érte új inget és bocskort. Mért nem vetted?

— Anyuka éhes vagyok — sírt a legkisebbik.

Mara szegény Momirra gondolt. Eszébe jutottak az együtt átélt szenvedések. Ujra maga előtt látta Momirt a halálos ágyán, amint a sokatigérő virágokkal borított cseresznyeágat nézegette.

A gyerekek összebujtak. A legkisebbik még egyre hajtogatta:

— Éhes vagyok!

Mara torkát fojtogatta valami. Könnyei kocsordultak, majd hangosan zokogott. Elcsuklott. Sírása olyan volt, mint azé az emberé, kit végsőkig elkeserített a tehetetlenség.

M. Jovasevics,
preljinai földmunkás

Öt esztendő

D. Preat, az angol alsóház tagja nemrégiben nagy tanulmány keretében mutatott rá a most dúló háború okaira és előzményeire. Az író különben ellenzéki magatartású és erősen támadja Chamberlain és csoportjának politikai irányát. A cikket teljes terjedelmében helyszűke miatt nem közölhetjük, de különben sem értünk egyet egyes kitételeivel. Az alábbi közleményt csak érdekessége miatt adjuk olvasóinknak.

A legútóbbi öt év alatt Franciaország és Anglia dolgoztak legtöbbet azon, hogy a Népszövetséget lehetetlenné tegyék.

Oroszország 1934 szeptemberében lépett a Népszövetségbe. Ugyanabban az időben folytak a tárgyalások a francia-orosz és csehszlovák-orosz kölcsönös segélynyújtási szerződés megkötésére. Az utóbbit úgy kötötték meg, hogy csak abban az esetben lép érvénybe, ha Franciaország is eleget tesz kötelezettségeinek és megtámadás esetén támogatja Csehszlovákiát. Meg kell még említeni, hogy ez a szerződés minden ország számára nyitott ajtókat hagyott, — még Németországnak is. Anglia nem akart a tárgyalásokon résztvenni és ugyanígy tett Lengyelország is, annak ellenére, hogy az egyezmény a Népszövetség szellemében jött létre. (Mi nagyon jó tudjuk, hogy miért tanusitott Anglia annak idején elutasító magatartást. Az egyezmény tulajdonképen a brit világuralomra, törekvéssel szemben jött létre és a franciák kezdeményezésére, mivel féltek az egyre hatalmasodó angol befolyástól. Szerk.)

1935 februárjában megújitották az Anglia és Franciaország közötti szövetséget és közös nyilatkozatot adtak ki, mely szerint Anglia nincs érdekelve a keleteurópai eseményekben.

Ugyanebben az évben két halálos csapás éri a Népszövetséget. Ezek az események ismét bebizonyították, hogy a nyugati demokráciák nem gondolnak komoly ellenállásra az egyre erősödő fasizmussal szemben. Az egyik az angol-német tengeri egyezmény, a másik Abesszinia megtámadása. A tengeri egyezmény ugyancsak meglepte a nyugati világot. A franciák erősen bírálták Anglia eljárását, de az angolok nem sokat adtak erre a véleményre. Az egyezmény nagyon megerősítette a hitleri Németország helyzetét éspedig alig néhány hónappal azután, hogy lábbal tiporta a versaillesi szerződés azon rendelkezését, mely szerint Németország nem tarthat katonaságot. Az abesszin háborút és a konzervativok magatartását ezzel a háborúval szemben nem kell részletesebben leírni, mivel ez úgyis ismeretes a széles közönség előtt. Az egész idő alatt Oroszország magatartása teljesen megfelelt a Népszövetség szellemének. Minden kötelezettségét teljesítette, beleértve a szankciókat is.

Ezután következett Spanyolország. Oroszország előtt teljesen tisztán állott, hogy az angol nemzeti kormány nem akarja a fasiszta hatalmakat megsérteni és inkább kész arra, hogy a kollektiv biztonság rendszerével együtt a legelemibb nemzetközi előírásokat és rendelkezéseket is felborítsa. Spanyolország tragédiája és

a nép által törvényesen megválasztott alkotmányos kormányának megsemmisítése, mely a fasiszta beavatkozók műve volt, akik Anglia hallgatólagos támogatását élvezték, — nemcsak Spanyolország, hanem a *mi* szerencsétlenségünk is lett. Mindez annyira közel van és annyira élénken él még emlékezetünkben, hogy erről kár bővebben írni. Ez is nagy hatást gyakorolt az oroszokra.

1937 júliusában, Japán Kína elleni támadása után, Brüsszelben összehívták a Kilenchatalmi Szövetséget. Semmiféle akciót nem indítottak, mert az egybegyült hatalmak nem is akartak komoly intézkedéseket tenni és Amerika, valamint Anglia egyes befolyásos körei abban reménykedtek, hogy Kína hamarosan kiszenved. Oroszországot is meghívták erre a konferenciára. Egyes diplomaták azt tanácsolták neki, hogy tegyen lépéseket Japán ellen. (A többiek persze ilyesmire egyáltalában nem gondoltak. Szerk.) Ha ez a konferencia nem is hozott megoldást, Oroszország kormányának annyi haszna mégis volt, hogy tisztán állt előtte: egyes hatalmak Oroszországot minden erővel a háborúba akarják sodorni. Másszóval: ama bizonyos gesztenye már kilátszott a parázsból.

A brit politika iránya 1938-ban, de különösen az állandó engedékenység semmiképen sem találhatott Oroszországban tetszésre. Oroszország minden erőfeszítése, hogy a kollektiv biztonságot fenntartsa, kollektiv ellenkezésre talált. Ausztria elfoglalása után így például azt az orosz ajánlatot, hogy a béke kollektiv megmentése érdekében becsületes és félreérthetetlen álláspontot kell képviselniök a nagyhatalmaknak, március 24-én Chamberlain kormánya elvetette, mert nem elég célszerű. 1938 tavaszán Oroszország mozgósított. Kalinin május 11-én, Oroszország washingtoni követe pedig augusztus 25-én kijelentette, hogy a Szovjetunió minden körülmény között betartja Franciaországgal és Csehszlovákiával szembeni kötelezettségeit, mégpedig az egyezmény szószerinti értelmezésében és hogy „a támadókkal szembeni erélyes magatartás a mostani nemzetközi feszültség egyetlen elintézési módja." De ezek a kijelentések süket fülekre találtak. Szeptember 2.-án ajánlatot tett a szovjet kormány, amit 11-én Genfben megismételt, hogy Szovjetoroszország, Anglia és Franciaország Csehszlovákia érdekében közös demarsot intézzenek a Népszövetségi alapokmány 11-ik paragrafusa értelmében a támadónak. Erre sehonnan sem jött válasz.

Münchent az oroszok úgy tekintették (és jogosan), hogy Anglia, Franciaország és a két tengelyhatalom négyes szövetséget akar létrehozni a Szovjetunió ellen.

Mindez azt bizonyította, hogy Chamberlain, valamint a francia kormány egyáltalában nem akarnak komoly együttműködést a szovjet kormánnyal és eszük ágában sincs, hogy a Népszövetségből tekintélyes testületet teremtsenek. Arra sem gondolnak komolyan, hogy a fasizmusnak ellentálljanak, mivel százszor inkább választják a fasizmust, mint a szocializmust.

De Oroszország, mint a továbbiakból is kitűnik, még sokáig nem vesztette el reményét.

Magától értetődik, hogy az oroszok a dolgokat nem a mi, hanem a saját szemükkel nézik. Oroszország nem miértünk van a világon, nem köteles a mi érdekeinkért harcolni. Ez világos. Épp ezért és az előbb felsoroltak miatt Oroszországnak saját útjain kellett tovább haladnia. A maga érdekeit kellett védenie, tekintet nélkül arra, hogy tetszik-e ez nekünk, vagy sem. De ő még mindig azon dolgozott, hogy valamiképen utat találjon felénk és ebben a kitartó tönekvésében még az 1938 szeptemberi (München) események sem ingatták meg, sőt Csehszlovákia teljes megszállása sem, mert még ezek után a sorsdöntő események után is hajlandó volt velünk együtt dolgozni és szövetséget kötni a fasizmus ellen.

Az, ami 1939 márciusától szeptemberig lejátszódott, ismeretes az olvasók előtt, de mindamellett nagyon sok olyan esemény történt, melyről bővebben kell írni. Mindenki, aki bátran mer a tények szeme közé nézni, belátja, hogy a mi kormányunk sokkal inkább a fasizmussal akart szövetségre lépni, mint Oroszországgal.

A brit közvélemény az orosz szövetség mellett volt. Épp ezért a kormány nem mert nyiltan kiállni, de titokban és a háttérben mindig a fasisztákkal való szövetségért dolgozott. (Akkor sem lépett volna ki nyiltan, ha történetesen nem kell tartania a közvélemény nyomásától, mivel nemcsak az volt a kérdés, hogy melyik hatalmi csoporttal kössön szövetséget, hanem az is, hogy, a németeket egyenesen az oroszok ellen késztesse. Épp ezért volt szükség a titkos és ravasz üzelmekre, az igazi célok elkendőzésére és a Szovjetunióval folytatott látszólagos tárgyalásokra. Így egyrészt a közvéleményt nyugtatta meg, másrészt a szovjetkormányban igyekezett olyan benyomást kelteni, mintha komolyan szándékozna vele egy szövetség keretében a fasizmus támadásának ellentállni. Így akarta ugyanis a háborús terheket és veszedelmet közvetlenül a Szovjetunióra áthárítani. Szerk.) Ezért folytat tárgyalásokat a szovjet kormánnyal arra törekedve, hogy ezek a tárgyalások ne vezessenek eredményre. Ugyanakkor tárgyal Németországgal az ú. n. megbékélés érdekében, közben arra törekszik, hogy a tárgyalások eredménytelenségének okait Oroszországra kenje. Az, aki ebben az időben a Timest naponta olvasta, tiszta képet nyerhetett arról, hogy tulajdonképen mi is történt.

Március 15.-ével kellene kezdenünk, de hogy kormányunk politikájáról tisztább képet nyerjünk, vissza kell térnünk a március 9-től 13-ig terjedő időközre. Az egész sajtó — Chamberlain kezdeményezésére — nagydobbal hirdette, hogy a nemzetközi helyzet lényegesen megjavult és már egy ujabb leszerelési konferenciára van kilátás. Felelős tényezők egy új „arany korszakról" beszéltek. Ennek a sajtókampánynak az volt a célja, hogy az angol közvéleményt elaltassa. Több, mint diplomáciai fogás azonban az, hogy egy aktív miniszter abban az időben „arany korszakról" beszéljen, különösen akkor (március 8.-án), amikor már az egész kormány tudta, hogy mit szándékozik Hitler tenni Csehszlovákiában.

Hitler március 15.-én vonult Csehszlovákiába és ezzel nyiltan megsértette azokat a garanciákat, amelyeket a münchení találkozón résztvett hatalmak nyújtottak a cseheknek. Másnap Cham-

berlain a parlamentben úgyszólván szó nélkül haladt el az események mellett. Nem érdektelen azt is tudni, hogy pont ebben az időben folytattak tárgyalást a brit ipar képviselői a német gyárosokkal az angol és német ipar offenziv-deffenziv szövetségéről, mely tulajdonképen Amerika ellen irányult.

Chamberlainnak ilyen magatartása a közvélemény megbotránkozását vonta maga után. Így azután Birminghamben kénytelen volt kissé korrigálni magatartását és élesebben beszélt Hitler ellen, de a két nemzet iparosainak tárgyalását azért nem szakították meg, csak elhalasztották.

A moszkvai angol követ március 18.-án megkérdezte a szovjet kormányt, hogy milyen álláspontot foglal el Németországnak Románia elleni támadó szándékaival szemben. Az oroszok válaszukban egy konferencia összehívását ajánlották, melyen részt vennének Anglia, Franciaország, Oroszország, Lengyelország, Románia és Törökország. Ezen a konferencián meg kellene határozni azokat az intézkedéseket, amelyeket egy ilyen támadás esetén közösen foganatosítanának. Erre a fényes ajánlatra, melyen a béke kérdése fordult meg, a mi kormányunk ezt felelte: „túl korai".

Időközben Hitler, március 22-én elfoglalta Memelt. Danzig is veszélybe került. Chamberlain akkor adta Lengyelországnak a végzetes garanciát és emellett sem együttműködést nem kért, sem Oroszországgal nem folytatott semmiféle előzetes tárgyalást, annak ellenére, hogy nem volt valami nehéz belátni, hogy Lengyelországnak hatásos segítséget csakis Oroszországgal egyetemben lehetett volna nyújtani. Mindjárt azután, április 1.-én a Times vezércikkében Oroszországot meg sem említve, a Lengyelországnak adott garanciával foglalkozik és minden sorában tudtára adja Németországnak, hogy „szabad megbeszélések útján" mindent megkaphat.

Az események gyorsan alakultak. Április 7.-én Mussolini Albániába tör. Chamberlain garanciáját kiterjeszti Görögországra és Romániára. Most sem tanácskozott Oroszországgal. Nyolc nap mulva Chamberlain az angol követen keresztül megkérdezi az oroszokat, hajlandók-e ők is garantálni Lengyelország és Románia épségét. Moszkva feleletében április 17.-én ismét ajánlatot tesz. Anglia, Franciaország és Oroszország kössenek hármas egyezményt, mely nemcsak egyes országokat védene, hanem általában mindenféle támadás ellen harcolna. Kormányunk erre az ajánlatra három hétig egy szót sem válaszolt. Közben a Timesben ismét megjelent egy cikk, mely Hitlert bátorította, néhány nap múlva pedig kínos helyzetet teremtett az angol követ visszatérése Berlinbe. A Times szerint „ez még magát Berlint is meglepte."

Május 3.-án Chamberlain belső barátja a Timesben levelet ír, amelyben a Németországgal való kibékülés mellett száll síkra. „Új München a levegőben lógott." Május 5.-én pedig, amikor a parlamentben egy képviselő megjegyezte, hogy jó lenne, ha Chamberlain személyesen összeköttetésbe lépne Sztalinnal a béke ügyének megtárgyalása végett, Chamberlain úr gúnyosan ezeket mondta: — Az igen tisztelt ajánlattevő úr egyben talán azt is

megmondhatná, hogy kivel kell érintkezésbe lépnem, mivel az ottani személyiségeket mostanában nagyon gyorsan váltogatják

Végül is május 9.-én a brit kormány átnyújtotta válaszát az orosz kormánynak április 17.-én tett ajánlatára. A válasz nem is említi meg a hármas egyezményt. Az orosz kormány erre adott felelete kihangsúlyozza, hogy az egyoldalú garancia, melyről az angolok beszélnek Romániát és Lengyelországot illetőleg, egyáltalában nem tesz említést arról, milyen segítségben részesülne Oroszország Anglia és Franciaország részéről, ha háborúba keveredne kötelezettségeinek teljesítése folytán.

Abban az esteben, ha Németország Lengyelországot megtámadja, a háborúnak minden terhe Oroszországra hárul. Az események később meg is mutatták, hogy mikor Németország minden erejével Lengyelországra vetette magát, nyugatról sem közvetlen, sem közvetett segítség nem érkezett. Ezért az orosz kormány szerint, ha tényleg komolyan meg akarják akadályozni a támadást, akkor hármas katonai szövetségre van szükség és garantálni kell az összes államok épségét, kezdve a Balti tengertől le egészen a Fekete tengerig. Végre május 27.-én, Prága elestét követő tíz sorsdöntő hét után, a moszkvai francia és angol követek megbízást kaptak a hármas szövetség megkötésére irányuló tárgyalások megkezdésére. Garanciát azonban még mindig csak Lengyelország és Románia kapott és a balti államokat kihagyták. Rajtuk keresztül pedig Németország könnyen megtámadhatta volna Oroszországot.

A tárgyalásokat egy francia ujságíró a következőképen jellemezte: „Az oroszok brit nyiltsággal tették meg ajánlataikat, a britek pedig keleti köntörfalazással válaszoltak". De amíg a tárgyalások Moszkvában folytak, Halifax lord a Felső Házban beszédet mond, melyben kijelenti, hogy a történtek ellenére is hajlandó Németországgal barátságos úton kiegyezni.

Az oroszok annyira mentek, hogy Halifaxot, beszéde után meghívták Moszkvába, jöjjön el személyesen a tárgyalások eredményes befejezése végett. Fényes fogadtatást ígértek neki.

Ha Halifax lord elfogadta volna ezt a meghívást, a tárgyalások talán annyira előrehaladnak, hogy a felek megegyezésre jutnak. De nem ment el. Helyette egy külügyminiszteri hivatalnokot küldtek. De ugyanekkor történt még valami, amit érdemes megemlíteni. A tokiói angol követ — Chamberlain jóbarátja — beszédet tartott a parlament külügyi bizottsága előtt és ebben a beszédben élesen kikelt az oroszokkal köttendő szerződés ellen.

Erre azután a moszkvai Právdában Zsdanov figyelmezteti a nyugati politikusokat. Cikkében kétségbe vonja, hogy az angolok komolyan gondolnak ellenállásra a fasizmussal szemben és arra, hogy megakadályozzák a további erőszakoskodásokat. Többek között megemlíti, hogy a tárgyalások folyamán Oroszországnak mindösze 16 napra volt szüksége az angol válaszjegyzék áttanulmányozására, ajánlata megtételére, az angolok és franciák ellenben 59 napig halasztgatták válaszukat. Így azután a

tárgyalások mind tovább és tovább húzódtak és közben július hó harmadik hetében az angolok tárgyalásokba kezdenek a németeknek nyújtandó egy milliárd fontos kölcsönről. Erre Lloyd George (a liberalisták vezére) élesen megjegyezte: — Már négy hónapja folynak a tárgyalások Oroszországgal és senki sem tudja, hogyan állnak a dolgok. Önök a világ legnagyobb katonai hatalmával tárgyalnak; önök azt akarják, hogy segitségükre legyenek; önök nem ellenséggel tárgyalnak, hanem baráttal. Chamberlain úr közvetlen tárgyalásokat folytatott Hitlerrel. Személyesen meglátogatta. Ő és Halifax lord Rómába is elmentek. De kit küldtek Oroszországba? Foreigne Office egyik hivatalnokát. Ez sértés. A mi kormányunk mégis csak ennek a gigantikus hadseregnek és légi haderőnek segítségét kéri, ennek a bátor népnek segítségét — nincs nála a világon bátrabb —, mely a legnagyobb nehézségeken keresztül töri magát, hogy függetlenségét kiharcolja. Ha valóban akarják segítségét, olyan embert küdjenek el, aki méltó az ilyen nagy horderejű feladatra . . .

Valamivel a beszéd előtt az orosz kormány július 23-án ajánlotta: folytassanak tárgyalásokat a vezérkrok. Gamelin tábornok és lord Gorth helyett alacsonyabb rangú tiszteket küldtek. Ez a küldöttség augusztus 5.-én indult el és 11.-én ért Moszkvába. Időközben az angol kormány kihasználja az alkalmat és megszakítva a tárgyalásokat, visszahívja Strang-ot Moszkvából. Ugyanekkor egyes angol lapokban a konzervativ körök emberei követelik, hogy hozzanak létre egy négyes paktumot Anglia, Franciaország, Németország és Olaszország között.

Ez elkedvetlenítette az oroszokat. De a tárgyalásokra a lengyel kormány magatartása volt a legrosszabb kihatással. (A lengyel kormány magatartását is jórészben Anglia diktálta. Szerk.) A szovjet megbízottak rámutattak arra, hogy a Oroszországnak nincsenek közös határai Németországgal, ha tehát azt akarják, hogy Lengyelországnak hathatós támogatást nyújtson, akkor szükséges megállapítani, míly módon vonuljon keresztül Lengyelország területén a szovjet hadsereg. Franciaország és Anglia kérdést intéztek ebben az ügyben Lengyelországhoz, de azt a feleletet kapták, hogy Lengyelország eléggé felkészült arra, hogy saját erejével is ellenálljon a németeknek, nincs tehát szüksége orosz segítségre. Franciaország és Anglia ezt a választ egyszerűen tudomásul vették és ezzel az ügy számukra befejeződött.

Mi történik, ha ilyen feltételek mellett köt egyezményt Oroszország? Először is saját határainál meg kellett volna várnia, míg Németország végez Lengyelországgal anélkül, hogy a nyugati hatalmak bármilyen segítséget is nyújtottak volna és azután a saját területén feltartani a győzelemittas hadsereg fergeteges támadását.

Lengyelországnak ez a magatartása végzetesen hatott a tárgyalásokra. Az oroszok kijelentették, hogy ezek a megbeszélések teljesen irreálisak, mivel egyrészt Oroszország segítségét kérik, másrészt pedig ezt a segítséget elutasítják.

Ilyen körülmények között nyilvánvaló volt: a Szovjetúnió

többet már nem remélhette, hogy a katonai szövetség valaha is életbe lép. Világos, hogy az oroszok augusztus első felében véglegesen elvesztették reményüket. A történelem-tudósok valamikor majd csodálkozni fognak azon, hogyan bízhattak eddig is az eredményben és hogyan is volt türelmük ilyen sokáig folytatni a tárgyalásokat. Az orszok sokat vártak Anglia és Franciaország közvéleményétől. A Németországgal való megnemtámadási egyezmény megkötése után a moszkvai polgároknak szinte hihetetlen volt, hogy a franciák és angolok még mindig tűrik kormányaikat, melyek a népeket ilyen veszedelembe sodorták.

Említettük már, hogy Lengyelország magatartása döntő volt az angol—orosz tárgyalásokra. De ez a magatartás Chamberlain politikájának egyenes következménye volt. Chamberlain hatalomrajutásának első idejétől kezdve állandóan azt bizonyítgatta, hogy Oroszországgal nem óhajt semmiféle barátságot és nem akar a fasizmusnak ellentállni. És még valamit meg kell mondani: sem az angol közvélemény, sem az ellenzék, sem a konzervativ párt azon része, mely nem egyezett Chamberlain politikájával, nem vette észre, hogy a támadóval szembeni állandó engedékenység mind közelebb és közelebb viszik a világot a háborúhoz, senki sem harcolt elég eréllyel azért, hogy Chamberlaint megbuktassa.

Oroszország álláspontja világos volt. Azon fáradozott, hogy se Németország, se a szövetségesek, sem pedig együttesen meg ne támadják. Nem kétséges, hogy egy Franciaországgal és Angliával mgkötött szövetség lett volna a legjobb garancia az ilyen támadás ellen. De mivel az angolok ezt a szövetséget nem akarták, Oroszországnak be kellett érni a második védelmi vonallal — a Némtországgal megkötött megnemtámadási szerződéssel. És Oroszországnak tökéletesen igaza volt, amikor ezt a módszert követte. Churchill nyiltan megmondta a parlamentben: „Tulajdonképpen miért is reménykedtünk abban, hogy Oroszország harcolni fog miértünk? Semmi kétség sem férhet hozzá: nekünk semmiféle jogunk sincs az ő jóakaratukra épp úgy, ahogy nekik sincs a mienkre.“ —

Világszemle

AZ UJJÁÉPÜLŐ FRANCIAORSZÁG

Franciaország összeomlása óta két hónap telt el. Ez idő alatt a 200 család tartalékcsapata, a francia vezető politikusok minden erejükkel folytatják háború előtt megkezdett munkájukat, a demokrácia végleges megsemmisítését. A tekintélyuralmi rendszert bevezetni szándékozó rendeletek mellett különleges bíróságot állítottak fel, melynek feladata a katonai vereség okait kikutatni és a bűnösöket megbüntetni. Pedig mindenféle, különösebb bírósági eljárás nélkül is megállapítható, hogy Franciaország a háborút vezetőinek antidemokratikus kormányzata és elnyomó politikája

miatt vesztette el. A tömegek csak az elnyomást érezték. Semmi kedvük sem volt imperialista célokért harcolni. Most az a helyzet, hogy azok, akik ezt az elnyomó politikát még élesebb formában folytatják, tegnapi társaikat, akikkel egy frontban állottak a nép ellen — bíróság elé állítják és felelősségre vonják a sikertelen háború miatt. Mit akar ezzel a francia kormány? Az antidemokratikus politika végzetes következményeit, az összeomlás terheit igyekszik a széles néptömegekre áthárítani. A rendkívüli bíróság és az előző kormány tagjainak elitélése csak díszlet, mely arra szolgál, hogy Petain és társai háborús bűneiket másokra kenjék. A speciális bíróság pedig, ha a volt miniszterekkel végzett, bizonyára nem fogja abbahagyni a munkát. Az „új rendszer" megvédése céljából később is szükség lesz rendkivüli bíróságokra. Ezek a bíróságok azonban már nem miniszterek, hanem a nép fiai fölött fognak itélkezni. Ugyanaz a 200 család, ugyanazok a vezetők, akik az egyenlőség, testvériség és szabadság jelszavával igyekeztek a francia tömegeket az imperialista háborúba vinni, az imperialista politika bukása után ezeket a jelszavakat, mint a „bomladozó demokrácia" termékeit és mint a francia összeomlás okozóit megbélyegzik és — természetesen, ha majd akad valaki, aki élni mer velük, mint a rendszer felborítására törekvő bűnöst — elitélik. Igy akarja a 200 család saját vereségét a nép vereségévé változtatni. A demokrácia lassú megölésének politikája a gyors megsemmisítés politikájává változik, nehogy a tömegeknek eszükbe jusson az igazi bűnösöket, a felbújtókat felelősségre vonni. E célból nem vetik meg a pár héttel ezelőtt még „ellenséges" fasizmus legszélsőségesebb eszközeit igénybe venni. Imperializmusuk kifelé tehetetlen volt, befelé próbálják tehát azt a német megszálló seregek segítségével és maradék erejükkel a néppel szemben érvényre juttatni.

Franciaország társadalmi összetétele ma már egészen más, mint két hónappal ezelőtt. A háború forgatagában lélekzetelállító gyorsasággal pusztult el a kispolgárság, a reakció öntudatlan támasza. A középrétegek valahol a francia országutakon maradtak el. Akik a szörnyű menekülésből visszatértek, már csak koldusrongyaikat menthették meg. Vagyonuk, vagy járadékuk a hadikölcsönök és az „újjáépítés" útjain került a nagytőke kezébe. A francia kispolgár jövője a bizonytalan, szenvedésekkel és nélkülözésekkel teli munkássors.

Az új kormány ujjáépítési programmjának tehát nincs valami nagy jövője.

ANGLIA ÉS A GYARMATOK

Az angol imperializmus még nem adta fel a harcot. A City pénzemberei mindnagyobb és nagyobb haszonra vágynak. A háború óta túl rövid idő telt el, a hadiipar úgyszólván alig dolgozott, a haszon még nem realizálható. Több gránátnak kell felrobbannia, több ágyút kell elhasználni, hogy a nehéz életviszonyok között tengődő hadiiparosok élete valamennyire elviselhető le-

gyen. Mert valamiből csak kell élni és mi lenne a hadiiparral, ha nem használnák ki ezt a kedvező kis alkalmat? Mi lenne, ha a háború egyszerre csak úgy hirtelen, minden ok és haszon nélkül befejeződne? Ez kész merénylet lenne. Merénylet a Habeas Corpus évszázados joga, az egyéni szabadság és a tisztes polgári haszon ellen. Már pedig ilyesmi Angliában, a demokrácia Franciaország utáni klasszikus hazájában, lehetetlen.

Anglia eddig még tulajdonképen nem veszített semmit sem. Sőt. Lefoglalta a szövetségesek és semlekesek hajóit, megtartotta azoknak aranyát, a dán, holland, belga és francia gyarmatok jogos örökösének tekinti magát, egyes gyarmatokra már a kezét is rátette, saját gyarmatain nagyobb vereség még nem érte. Pénze van, és ez a legfontosabb. Így fest a kép, ha a jelenlegi helyzetet nézzük. De. India függetlenségi mozgalma egyre erősebbé válik. Már nem elégszik meg a megígért dominiumi ranggal. Egyiptom semmi kedve sincs angol érdekekért harcolni. A keletafrikai gyarmatok a francia fegyverletétel folytán elvesztették minden katonai jelentőségüket és erejüket. Távolkeleten a felbátorodott Japán egyre nyiltabban dolgozik azon, hogy az angolokat kiszoritsa. Gibraltár és Szuez nem működnek úgy, ahogy kellene. Mindkettőt a hátbatámadás veszélye fenyegeti. Az Északamerikai Egyesült Államok az amerikai partok mentén fekvő brit birtokokra teszik rá a kezüket és a Monroe-elvre való hivatkozással monopolizálják az Angliával folytatott kereskedelmet, úgy, hogy Anglia az USA-tól egyenesen függő helyzetbe került. És mindenki tudja: nem a Brit Birodalom megsegítése végett tette ezt az USA. A hadianyag szállítmányok és baráti bizonygatások mögött csendes, de elkeseredett harc folyik a világuralomért. Lassan az USA veszi át Anglia szerepét és az imperialisták koncertjében London már csak kontrázik.

Északamerika ma még rejtve, de azért már itt-ott észrevehetően kiterjeszti befolyását a csendes-óceáni szigetvilágra. A most bevezetett általános védkötelezettségi törvény és a mindnagyobb számokat elérő hadiköltségvetés mutatja legjobban, hogy az USA nagy mérkőzésre készül. Az amerikai politikusok az új- és az óvilág összecsapását elkerülhetetlennek látják. Az Egyesült Államok legelsősorban is Európa gyarmatvilágát akarja birtokába venni. Ma még bizonytalan, hogy az európai mérkőzésből melyik hatalmi csoport kerül ki győztesként, de az amerikaiak úgy látják, hogy akármelyik fél is győzzön, az USA-val való végleges leszámolás elkerülhetetlen lesz. Az elkövetkező mérkőzésben Európa mellett Ázsiával is számolnia kell az USA-nak. A csendes-óceáni gyarmatvilág birtoklása körül elsősorban is Japánnal kell a helyzetet tisztáznia. Japán és Amerika viszálya mind mérgesebbé válik. Amerika kedvező helyzetét felhasználva, egyelőre Angliát tólja előtérbe, éppen a régi angol receptet használva fel.

A gyarmatokért folyó harc tehát csak most kezdődik el teljes mértékben. Holland-India, Indokina, India és az afrikai gyarmatok, valamint a távolkeleti koncessziók és birtokok hamarosan a világpolitika előterébe kerülnek.

DÉLKELETEURÓPA

A középeurópai sajtó nagy dobbal kürtölte világszerte, hogy a tengelyhatalmak már hozzáláttak Európa ujjárendezéséhez. A salzburgi megbeszélésekben az ujjárendezés első jeleit látták. Egyes köröket kínosan érintett azonban a román kormány magatartása, mely semmiképen sem erősítette meg a sajtó állítását, hogy Délkeleteurópa vitás kérdéseit is a tengelyhatalmak fogják eldönteni. A dolgok úgy állanak, hogy itt a győzelem ellenére sem diktálhatnak úgy, ahogy akarnak. A háború túlságosan leköti erőiket. Nem szívesen néznének tehát egy új tüzfészket Európában. Ezenkívül semlegességi politikája révén a Szovjetúnió hatalma is egyre jobban kiterjed, érdekei — ha ugyan egyelőre erről nincs is még szó — határozottan megkövetelik, hogy határai közelében nyugalom legyen. Épp ezért nem olyan egyszerű a helyzet, mint ahogyan azt egyes lapok beállítják. A háború csak most kezdődött — ahogy Molotov mondta — a vége egyáltalában nem látható. Mégkevésbé látható előre a háború kimenetele. Még nincs végleges döntés és ezért nem lehet csak úgy szabadon, minden megkötés nélkül rendezkedni, még akkor sem, ha a délkeleteurópai államok kormányai többé-kevésbbé a tengelyhatalmakkal rokonszenveznek.

Olvastad a legújabb

HID-könyvtárt?

Azonnal rendeld meg!

SZOVJETUNIÓ

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa legutóbbi ülése nagy horderejű ügyekkel foglalkozott. Három állam és két tartomány került vissza a Szovjetunió keretébe. Szovjetunió semlegességi politikája

már látható és kézzel fogható eredményeket mutat fel. Amíg nyugaton az imperialista hatalmak fegyveres erővel és erőszakkal igyekeznek érvényt szerezni hódító törekvéseinek, addig keleten békés eszközökkel, a népakaratnak megfelelően, népi erőre támaszkodva új rendszer terjeszti ki uralmát egyre nagyobb területekre.

Molotov beszéde világszerte nagy visszhangot keltett. A Szovjetunió ma már olyan helyet foglal el a világpolitikában, hogy nélküle dönteni és érdekeit figyelembe nem venni lehetetlen. Épp ezért figyeltek fel mindenütt erre a beszédre. Természetesen minden állam sajtója az illető állampolitikával igyekezett összeegyeztetni a beszédet. Kivételt azok az államok képeztek, melyekről Molotov félreérthetetlenül nyilatkozott. Ezek között szerepelnek Anglia, Törökország, Irán, Északamerika és Japán. Míg Anglia igyekezett átsiklani a neki kellemetlen megjegyzéseket, az USA nem titkolta, hogy a külügyi népbiztos őszinte beszéde nem tetszik neki. Törökország és Irán, melyek az angol-francia szovjetellenes tervekkel kapcsolatban meglehetősen gyanús szerepet játszottak, igyekeztek mentegetőzni, de nem valami sikeresen.

Molotov beszédének egyes részleteiből jóslásokba bocsátkozni merész dolog lenne. Egyet azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni. A beszéd végén a Szovjetunió külügyi népbiztosa megemlítette, hogy az ország eddigi megnövekedése tagadhatatlanul nagy sikert jelent, de a szocialista állam a jövőben még nagyobb sikereket fog elérni. Ehhez pedig nem szükséges bővebb magyarázat.

Szubotica, 1940. augusztus 19.

Szántó Árpád

Magyar múlt

Bevezetés

Amikor tavaly meginditottuk a HID- KÖNYVTÁRT, munkánkban új utakat szerettünk volna nyitni. Fel akartuk tárni a magyar multat, úgy, ahogy az a maga történelmi valóságában lejátszódott, minden szépítés és túlzás nélkül. Úgy gondoltuk egyetlen magyarnak sem lesz érdektelen, ha népe történelmének őszinte, tárgyilagos ismertetését olvashatja, ha visszapillantást nyitunk neki a nemzeti múltba és felfedjük azt az igazi történelmet, amit a hivatalos történetirók eddig — beállitottságuknál fogva — elhallgattak.

A magyar sorsról írva, vagy szólva még a jelen kérdéseinek tárgyalásánál is elkerülhetetlenek a történelmi hivatkozások és az, aki a múlt eseményeit csak hiányosan, vagy pedig egyáltalában nem ismeri, értetlenül áll ezek előtt. Mindenképen szükséges tehát, hogy amennyire lehet röviden, de főbb vonásaiban vetítsük olvasóink elé a magyar múltat. Nem akarunk folyamatos történelmi mukát adni itt. Csak a magyar történelem, a magyar társadalom fejlődésének egyes döntő

korszakait mutatjuk be. És azt hisszük, hogy ezen az úton sokkal közelebb jutnak olvasóink a magyar jelen megértéséhez.

A világesemények rohamos változása arra birt bennünket, hogy a HID-Könyvtár helyett a Híd-ban foglalkozzunk ezzel a kérdéssel, míg a HID-Könyvtár ezen túl az aktuális világeseményeket dolgozza fel.

Nem kezdjük az elején. Már egy kis könyvünk megjelent a magyar jobbágyság kialakulásáról és a jobbágyéletről. A most következő történelmi szakasz ennek a jobbágyságnak társadalmi harcairól és legnagyobb megmozdulásáról, a Dózsa György féle paraszfelkelésről szól.

A folytatásokban közlésre kerülő történelmi tanúlmányok tehát szervesen kapcsolódnak a HID-Könyvtár előző számaihoz.

PARASZTFORRADALMAK EURÓPÁBAN

A hűbéri társadalmi rend fejlődő korszakában (amikor még szabad földterületek voltak), ha nehéz is volt a parasztság helyzete, nagyobb összeütközésbe mégsem került uraival. Valamelyes gazdasági lehetőségei mégis csak voltak. A szabad területek elfogyásával, a parasztság röghöz kötésével, de mindenek felett a *pénzgazdálkodás fokozottabb terjedésével* (mely a földesuni terhek és az adók hallatlan megnövekedését vonta maga után) — bár a fogyasztó piac növekszik (városi polgárság fejlődése) és a mezőgazdasági tehnika javul (átment a váltógazdaságra) — a parasztság mégis az összeroppanás előtt áll.

Az olasz városoknak a Távolkeletet Európával összekötő kereskedelmében és pénzüzleteiben megszülettek az eljövendő, új társadalmi rend, a polgári társadalom első csírái. Még messze vagyunk a nagy ipari forradalmak korától, de a feudális tulajdonviszonyok már szűkké lettek. Csak gátolják a termelőerők fejlődését. A jobbágyság saját bőrén érzi ezeket az ellentéteket. Amíg bírja, igényei csökkentésével és munkája intenzitásának fokozásával védekezik s mikor már ez sem megy tovább, csak egy út marad számára: a forradalom.

Így szántja végig szükségszerűen egész Európát a parasztforradalom vihara. A forradalmár parasztság azonban sem osztályhelyzeténél, sem termelőmunkájának jellegénél fogva nem állhatott olyan kultúrális fokon, hogy képes lett volna forradalma eszmei (ideológiai) tartalmának önálló kialakítására. Ezt azoktól nyerte, akik forradalmiságához legközelebb állottak: az alsó papság keresztény-kommunisztikus törekvésű áramlataitól, kiket az egyház eretneknek bélyegzett. Ezek az eretnekek minden baj forrását az ősi kereszténységtől való eltávolodásban látják. Vissza akarnak térni az igazi kereszténységhez. Elitélik az egyház vagyonosodási törekvéseit, a püspökök gazdagsága és az alsó papság szegénysége közti ellentétet s dicsőitik a régi keresztények egyszerű vagyonközösségét. A parasztság átvette ezt az ideológiát — hozzátette a maga egészen kézenfekvő gazdasági követelései-

hez s így jött létre az az egyszerű eszmei tartalom, melytől telítve haláltmegvető bátorsággal szállt szembe elnyomóival.

Az egyház kiátkozza, a világi hatalom pedig tűzzel-vassal irtja ezeket az „eretnekségeket"! Nem a „megtévelyedettek" lelki üdvét, hanem sokkal inkább saját világi hatalmukat féltik tőlük.

Az eszme, ideológia, tanítások üldözése azonban hiábavalónak bizonyult, mert kiirthatták az eszme képviselőit, de a kigyomlált gondolat ujra csak kihajtott a gazdasági viszonyok talajából.

A délszláv, az olasz, a francia, az angol, a svájci, a cseh, a magyar és német parasztok különböző időben, de egyazon gazdasági szükségszerüségtől hajtva kisérlik meg önmaguk felszabadítását. Tényleges sikert csupán a svájci hegyek természeti akadályoktól védett, kemény paraszt népének felkelését koronázta. Ennek a svájci parasztköztársaságnak olyan vonzóereje volt Európa elnyomottjaira, hogy például a 16. század elején Németországban támadt, Szegény Konrád néven ismert parasztfelkelésben is erős pártja volt a Svájchoz való csatlakozásnak.

Pedig a svájci parasztok győzelme sem oldotta meg véglegesen társadalmi problémáikat. Kisparaszt-állammá lettek, mely azonban, minthogy valamely magasabb társadalmi formának még nem voltak meg a tehnikai feltételei, lassan visszafejlődött osztálytársadalommá. Tehát tulajdonképen még a győztes svájci forradalom sem jelentett győzelmet.

Aránylag legtisztábban a német parasztforradalmak gazdasági programmja maradt ránk. A Bundschuh néven ismert, 1576-ban elfojtott német parasztmozgalom vezére, Niklashauseni Bőheim János „hirdette", hogy a „niklashauseni istenanya tudósította őt, hogy ezután sem császár, sem fejedelem, sem pápa, sem más papi vagy világi felsőség ne legyen, hanem mindenki egymással testvér és kenyerét mindenki a saját munkájával keresse és senkinek se legyen több, mint a másiknak. Minden kamat, adó vám és más járandóságok, szolgálmányok örökre eltöröltessenek, erdők, vizek, rétek mindenütt felszabadítassanak."

Hasonló programmja volt az 1514-ben, tehát a nagy magyar parasztforradalom évében levert Szegény Konrád néven ismert németországi felkelésnek is. A földek szabaddátételét, az egyházi javak elkobzását, a kamatuzsora eltörlését, a méltánytalan adók és vámok eltörlését és az egész keresztény világ békéjét követelték.

Mind a német, mind a svájci forradalmakról tudomást szerzett vándorló diákok, mesterlegények útján a magyar parasztság is. Okvetlen hatott rá példájuk, sőt talán programmjuk is.

OSZTÁLYTAGOZÓDÁS ÉS JOBBÁGYSORS A PARASZTLÁZADÁS KÜSZÖBÉN

A feudális Magyarországnak általunk tárgyalt korszakában népszámlálás és statisztikai adatfelvétel még ismeretlen fogalmak, így csupán a század végén, 1484-ben a felvett adóösszeírás alapján nyerhetünk némi tájékozódást Magyarország akkori népességéről, vagyon- és birtokviszonyairól.

Az ország körülbelül 4—5 millió lakosából csupán 11.250 a földesúr. Ezeknek is túlnyomó többsége egyteleken nemes, vagy egészen szegényen élő törpebirtokos. Az ország termőföldjének oroszlánrésze néhány latifundiumos (óriás földbirtokos) család kezén halmozódott fel. Maga Szapolyai János, az ország leggazdagabb, titkon trónra vágyó főnemese (a későbbi János király) az ország tizenketted részének egyedüli birtokosa. Persze az egyház sem maradt el gazdagságban a világiak mögött.

A gazdasági hatalomnak ez a hallatlan összetorlódása politikailag is sorsdöntő tényezővé teszi a nagybirtokosságot. A köznemesség még nagyban hangoztatja a nemesség azonosságának elvét, de a valóságban a nagybirtok hatalma már nemcsak őket, hanem magát a királyt is teljesen sarokba szorította. Jogilag még mindig fennáll a „szabad királyválasztás elve", a valóságban azonban 30—40 egyházi és világi úr nevezi ki a mindenkori uralkodót. Övék az országban minden hatalom. Döntő befolyásuk van a király „tanácsára", mely nélkül az uralkodó semmit sem tehet. A „köznemességet" politikai, birói és katonai hatalmukkal egyre jobban elnyomják és a törvényhozásban való szerepüket egészen jelentéktelenné teszik.

A közép- és kisbirtokos osztály gazdasági helyzete egyre nyomasztóbb. Birtokai elaprozódtak. A pénzgazdaság pedig számára az eladósodást hozta. Az országgyűlésen állandóak az összecsapások köztük és a nagybirtokosok között, de hatalmi súlyuk kevés ahhoz, hogy törekvéseiknek érvényt szerezzen. Elégedetlenségüket Szapolyai János akarja kihasználni saját céljaira. Bennük látja azt a tömeget, mely mérhetetlen gzdagságának erejével majdan a királyi székbe fogja helyezni. A hatalmát féltő többi főúr természetesen egyöntetűen állást foglal Szapolyai ilyenten politikája ellen.

Hasonló a helyzet az ország másik uralkodó rendjénél, a papságnál is. Az érsekek, püspökök, prépostok, apátok birtoka ebben a korszakban éppen olyan feudális nagybirtok, mint világi osztálytársaiké. A királyok gyakran gyermekeket neveznek ki magas egyházi méltóságra. (Hunyadi Mátyás király nyolcéves, még, csak nem is magyar unokaöccsét, Estei Hippolit herceget nevezte ki egri püspöknek és esztergomi érseknek.)

A főpapok hadvezéri és politikai tisztségeket töltenek be. Fényűző életükkel szemben áll az alsóbb papság sanyarú sorsa. A lelkészkedő papság részint rossz helyzete, részint alacsony származása következtében megértéssel viseltetik a jobbágyság panaszai iránt, sőt számos tagja elkeseredetten támadja a fényűző és henye uraságokat. Viszont a főpapság azzal vádolja az alsó papságot, hogy „gyűlöli és utálja a vallást".

(Folytatása következik)

Stolte István Miklós

Kérjük terjesztőinket, hogy utánrendelésüket a HID-könyvtárra szíveskedjenek a legrövidebb időn belül kiadóhivatalunknak leadni, mert későbbi rendeléseknek esetleg nem tehetünk eleget.

Olvastad-e már az

Sz. Sz. Sz. R.-t

Azonnal rendeld meg kiadóhivatalunktól

A HID ELŐFIZETÉSI DIJA :

Jugoszláviában:

Egy évre 50.—, félévre 26.—, negyedévre 14.— dinár.
Egyes szám ára 5 dinár.

Magyarországon:

Egy évre 7.—, félévre 3.75, negyedévre 2.— pengő.
Egyes szám ára 60 fillér.

Befizető lapunk üres tuloldalán kérjük feltüntetni a küldött összeg rendeltetését

A HID 58.297 sz. postatakarékpénztári csekkszámlájára küldje előfizetését a mellékelt befizetési lapon!

Az elmaradt előfizetési díjak a lapot és előfizetőinket egyformán terhelik. Ezért lejáratkor azonnal újítsa meg előfizetését!

Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk vissza. Csak teljes névvel és cimmel ellátott kéziratokat veszünk figyelembe. Lapunkban megjelent minden egyes cikkért írója felelős. Levelek és kéziratok Administracija i redakcija HID Subotica, pošt. fah 88. címre küldendők.

„HID" literarni časopis, izlazi jedanput mesečno.
Odgovorni urednik i izdavač: *Mayer Ottmar*, Subotica,
VII. Kragujevačka 4.

Štamparija BRAĆA FIŠER, Subotica